

MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BIBLIOTHECA ACADEMIAE
SCIENTIARUM HUNGARICAE
BUDAPEST KELETI KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA ORIENTALIS
COLL. KAUFMANN, B 243-

257.

WEISZ Miksa

Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber
kéziratai és könyvei. Összeáll. és ismerteti --.
Budapest, 1906. Alkalay ny. Pozsony, 199,80 p. 23 cm.

3
243 -
257

מנחת חינוך
התורה והמצוות
של רבי חיים
פלאנז 1777

שם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1778

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

השם השם
השם השם
השם השם
1776

של אבותיה
של אבותיה

15
840

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

183 FOGY. ÁR. 3.50 Ft.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 243-57

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 243-57

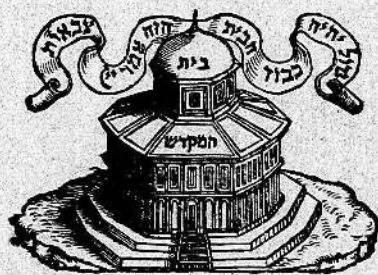
~~ה'תש"ח~~

קקנסט.ט.ח.ט. • סק.צ.צ.צ.צ.צ.

ביאורים על פירוש רשי

בחמשה חומשי תורה יסד הנאון מהרר
ישראל זצ"ל

נדפס בו"ניציאה הבירה העיר הגדולה המהוללה אשר תחת פמשלת השררה ידה תגדל
ותנשא מלכותם • אמן • בשנת ש"ה לפק

בבית בן משק בית האדון מירקו אכטוכיאו יוטטויכיאנו

בראשית

על גב שמצינו דשם האיש נקרא כך בפרש' נח ומכל מקום עכ' לאו שם האיש דהוה לומר מדכת ארץ החוילה ולא כתי' חוילה או החוילה רש' קכ שנה אארץ להם אפי' רל' דבזכות שני חיי משה שהיו סארא ועשרים שנה הארץ להם אמו ומשה רמז כאן בשגם בנימטר' משה הכי דריש בפר' ראשית הגז דחולין דמשה רבי' ושנתיו רמז כאן כדפירש רש' .

תולדות נח

גם מעוף השמים שבעה שבעה פירו' רש' בשהורי' דבר הכתו' ולמדו סתו' מן המפורש ותימא כיון דבתחלת הציווי הזכיר עוף קודם בהמה מן העוף למינהו ומן הבהמה למינה אמר כן כאן נמי הייה לו לכתוב מן העוף השהורי שבעה ומן הבהמה בסתם וילמ' סתו' מן המפורש ויש לתרץ מסו'ם דמוכח בפר' לו' טרפות דעוף שהור מרובח על הטמא ובהמה טמאה מרובה על הטהר שייך שפיר למכת' סתו' גבי עוף כיון דרובא שהורים ורובא ככולהו סתו' גפושך אתו שפיר דכתב ביה בסתם אבל גבי בהמה הוה איפכא ולפי' דשם הטהור סתו' לא אתו שפיר דמפרש הספר דאפשר דעוף טמא גמישי' משהורים וגם למירוש רש' מוכיח דדוקא מיני עופות שהורי' אבל יוכל להיו' דגופים עופות סמאים גמישי' משהורי' מכל מקום אתו שפיר דאף עג' דיש הרבה מינין כמין אחד כדאומר הספר התם קכ סארא מיני' אייהו'ם אה מסתמא גת' לא לקח לא' במכל' מן כולה' . ויעבור אלהים רוח על הארץ פירו' רש' רוח ניהומים והנתנה עכ' צרי' לפרש כך דרוח סמס' לא יתכן כלל

רש' שמים שמים אל מים כלומר א' הוא למפרע לא וכן דינא לכתוב כל שמי' בלא' כין טי' למס' בשביל קריאת הקמץ אלא מקרא סופרים הוא זו לכותבו בלא' אף הכי איתא פרק אין בין המדור' . געשה אדם וגו' רש' תרצו שפיר ובכור שור תירץ בענין אחר שמצינו בכמה מקומות בלסוק רבים והוא לטק שררה לפי' שיציר זאת של אדם היתה תביכה הזכירה בלשו' שררה ובלשו' זה יתירץ נכ' אסאי כתב וירדו בלסוק רבים אאדם יחיד אלא משום דלסוק וירדו לטק מלכות כתב בלסוק רבים ואם כן תשובת המינים בעידיה נכ' בתירוצ' זה אך זו ראיתי אחר כך בכבור שור דשייך שפירש לטון רבים לכתוב אמילתא דאדם לפי' שהוא כולל זכר ונקבה כדכתיב זכר ונקב' בראם ויברא אתם ויקרא את שמם אדם . רש' עשוין זו כמו ועשת את צפרניה שפירושו לפי' פשוטו תהא מתקנת ומייפרה אר' צ צפרניה כמו לא עש' את שפמו דלא עשה את רגלו דמפי' בושת ורש' שפירש פרסר כי תצא לטון נידול זה לפי' מדרש שדרשו חכמים . רש' כוש ואסור לא היו עדין ונקרא על שם העתיד תימא דבתוספתא דכתובות מפרש' איבא דרש' דמכות אין להוכיח דנכתב המקרא על שם העתיד וגם כן מאסו' אין להוכיח אי' לאו דשני רב יוסף אסור זו סליק משום דמצינו למימרא דאסור וכוש שם המחה ולא שם העיר מעולם היה נקרא כוש ואסור אם כן מאי דחקית דרש' לפרש הכי דעל שם העתיד היה נקרא כך נימא דשם המחה כך הייה כמאראץ החוילה דלא פי' עליו מדי' ואף

ורוח משכך המים ואדרבה להפך כתיב
ישלח דברו וימסס יסבר רוחו וזלומים ולא
רצה לפרש ששיגה המקום טבעו של
עולם בשביל תפילות הצדיקים ולא
מפרישן כך אם לא שאני מוכרח לכך וגם
לא דמי לשם דמות הדין כדמבאר למבין
למי פשוטו ותישב שמיר טפילי ויש לומר
הוא דוחקיה לרשי לפרש הכי משום
דכתיב ועבר אתים רוח על הארץ וישוכו
המים וערין לא נראית ולא נגלית הארץ
כלום והיה לכתוב ועבור אלהים רוח על
המים אלא על כרחך רוצה לומר על עסקי
הארץ ואם כן צרי לומר נמי רוח תנחומין
רשי הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים
זמורה מוכיח מכאן מכה ויתל נח איש אדם
ישע כרם ועל כרחך עוד נטיעה אחרת
הכניס עמו מדקרא הכתוב חולין שהיה
לו לעסוק בנטיעה אחרת כדפירש רשי
ומסתברא התאנים היתה דהוא עץ הרעת
למאן דאמר ופשוטו של מקרא משמע ד
דתאנה היתה דכתיב ויתפרו עליו תאנה
ולא מצינו שום אילן מחכר בתור עד כאן
כיאם תאנה רשי אף על פי שיפרח
אלהים ליפרח פירוש שיפרח שירחיב לפי
שבית שני היה גדול ונבנה בכנין יותר מן
בית ראשון מכל מקום ויש כן באהלי שם
רשי אחי יפת ולא אחי חם שאלו שנים
נכדו אביהם אינו רוצה לומר שבשביל
כמו יפת דאדרבה שם נתאמץ במצו כבודו
יותר כדפירש רשי ולא יתכן לייחס שם
אחר יפת בשביל כך לא יל דמשום שעם
אחר ייחסו כמו שיחסו באבי כל בני עבר
אף על גב דבהריא כתיב נמי דעבר בניו היה
אך קשה אמאי לא ייחסו גם כן שהיה אחי
הם וזה מתרץ רשי לפי שהוא כיבר ותם

לד לד

רשי פירש למען יישב לי בענורך יתן לי
מתנות יש לומר דדריש רשי הכי מדכתיב
בקרא אחרינא ולאברם הטיב בעבורה
ויהי לו צאן ובקר ופי' דהוא קרא בשביל
שהטיבו לאברם היה לו צאן ובקר דאם
לא כן לא יתישב משמעות דקרא אהדדי
ומשום הכי פירשו רשי הנ למען יישב לי
יתנו לי מתנות רשי' היל לומר ויהי כנבואם
מצרימה דוקא הכא שייך למידק אמאי
לא קאמר כנבואם משום דהאי קרא איירי
בשרה דכתיב ויראו המצריים את האשה
דלא איירי באברהם מירי אבל בקרא
קאמ' כתיב ויהי כאשר הקרי לבא מצרימה
לא קאמ' כאשר הקריבו דהוא קרא איירי
במילתא דאברהם ואף על גב דאיירי נמי
במילתא דשרה מכל מקום איזו חשי' טפילי
למתלי הענין ביה רשי' הללוהו ביניהם
ואשרו הנונה היא למלכות לא רצה רשי'
לפרש שסיפרו שנחה אל פרעה דאם כן
הל לומר וישלח פרעה ויקח את שרה
כדכתיב גבי אבימלך אלא כתיב ותקח
האשה בית פרעה כלומר לקחה מעצמם
הביאו אותה לפרעה לפיכך צריך לפי ש
הללות

הללוהו ביניהם קודם שהביאה לפרעה
זמלך בלע היא ציער שם העיר בלע היתה
ותימא דלמה לא הזכיר שם המלך כמו
באונך ויש לומר דאפשר שמו של אותו
מלך לא היה על שם דשעתו כמו שמאבר
דשנאב כדפירש רשי' והכתוב לא הזכיר
שמותם אלא להודיע רשעתם ואם תאמר
בברע וברשע למה לא פירש רשי' שמת'
על שם רשעה' יל דרשט דשמיהו ברשעת
ברע ברשע וקצת מוכיח דמלך בלע לא
היה רשע כאחרים כל כך דהא עירו היתה
נצלת יתן לי לא נחתזרע אף על גב דכבר
הכתיבו על חורע מכל מקום דואג היתה
שמה לא היה לו ורע אלא סמוך למיתתו
או אחר מותו לפי שבמל ובטבע לא היה
לו ראוי להוליד אלא בשביל ההבטחה
ותתקיים ססך למיתתו ונמצא ממונו יפול
ביד אפיטרופוס וגם לא יוכל ללמוד
תורתו לזרעו ותהא תורתו וממונו בקרא
על אלעזר והיינו דקאמר וכן משק ביתי
כלומר אפיטרופוס שלי כלומר דולרה
ומשקה מתור' רבו לאתרים כדפירש רשי'
ועל זה הקפיד שהיה הפך שיהא זרעו
מגודל בחייו שייש תורתו וממונו הוא
בעצמו וישב אותם אברם תימא וישב
אותה הל לכתוב דלפי פשוטו של מקרא
לא היה לא עוף אחד ששמו עיש כדפירש
דשי' וגם לפי המדרש לא היה רק דוד ל
לברויש לומר לפי סדרשו משום דאמר
כתלמוד בקש הקבלה לעשו חזקיה משיח
זכן בן כתיבא שהיה בימי רבי עקיבא תנא
נתנו בו חכמי עיניהם שהיה משיח ואפשר
שהיו ראוי לכך לא שלא הניחם מן השמים
זלכך כתיב וירד העיט וזה היה הדד לבדו
שהתחיל לכלות באמות העולם והיינו
ירידה על הגג' וגם שאר היו מורעו שהיו

וירא

רשי' הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך
נגלה עליו בתלק' לוק בפשטים וכי צדיק
גמור כאברהם אבינו שעמד בי' נסיונות
נצטרך לעצה לקיים מצותו של מקום ויש
לתרץ שנתן לו עצה למול בפרהסיא לפי
שהיה אברהם כוש לגלו ערותו ורצה למול
בצנע' והשיאו מפרא עצה למול בפרהסיא'
להראו שאינו בוש מן הלצני ושלא יאמרו
אוהביו ואנשי דורו או ראינוהו לא הניחוהו
כדפירש רשי' על בעצם היום הזה גמול
אברהם ולפי שנתן עצה לגלות ולפרסם
קיום מצות המקום לפיכך נג' ליה כבוד
אברהם בחלקו רשי' נצבים עליו לפננו
לשוק נקיה הוא אצל מלאכי' ותימא לפי'
זה אמאי כתיב והוא עומד עליהם תחת
העץ ולא כתיב לפנייהם ויש לומר משום
דשימש אותם בצרכי סעודה שייך למיכתב
והוא עומ' עליהם כלומר כסמוך לתם מש
כדי שיהא מוכן מיד לשמשן וגבי נצבי' לא
שייך האי עטמא וכן תירץ אונקלוס והוא
משמש עליהן והג' אשכחן בתלמוד פרק
ערכי פסח' והוא קאי עליוהו רב ייבא סבא
לטשטם

למשם לצרכי סעודתו פיר' כמה
 מדליקין דלשון המקרא ולשון התלמוד
 הוא לומר ממעל ולעיל כלפי אדם גדול
 ור' מלמעלה רחוק ממנו שיראי להתקרב
 אליו כמו שרפים עומדים ממעל לו
 ובלשון תלמוד לעיל מרבי תנחום רבא
 וכענין זה מתיישב נמי הכא שפ' דמסום
 חשיבות המלאכים כתיב עליהם כלומר
 בדחוק מהם רש' כאן קראו מלאכים
 ולהלן קראו אנשי תימא מאי קושיא גימא
 דהכא קראו מלאכים לפי ששהו כל כך
 מחנוק לסדום משום דמלאכי דמסום היו
 כדפירש רש' בתר הכי ואם כן שייך שפיר
 לקרות מלאכים אבל לעיל קראן אנשים
 משום דכתי' הולך עמהם לשלחם כלומר
 להלוותם לפי שסבור שאורחים היו ויש
 לומר דגבי אברהם נמי מילי טובא עבדו
 דלא שייכו אלא גבי מלאכים שהרי אמרו
 טוב אשוב כדפירש רש' וגבי לוש כאן
 נמי מוכח דסבור דאורחים הוו ואם כן לא
 הל' לשנות לכתוב כאן מלאכים ולעיל
 אנשי' ולוש יושב בשער סדום רש' אותו
 היום מינהו וסופט על השופט' יל' דרייק
 הכי מדכתי' בשער סדום שמעיגן דשופט
 מינהו ולא שוטר כדפירש רש' גבי עפרון
 יושב דרום שערים שבתורה רל' מקום
 משפט ויבא מקרא זה ומנלה על מקרא זה
 האחד בא לגור וישפוט שפוט דהכי פירושו
 הזה בא לגור כלומר להיו גר אתנו ובעשה
 שופט' על השופט' והיינו וישפוט שפוט כמו
 שדרשו רבותינו והי' בימי שפוט השופט'
 דור ששפטו את שפוטיו ותהי' נציב מלח
 לפי פשוטו רמז כאן שגם מלח המסית'מן
 השמים עם גפרית כדכתיב גפרית ומלח
 שרפה כל ארצה כמחפכת סדום יעמורה
 רש' מה היא זכרתן של אברהם אבינו על

חיי שרה

רש' פ' שעל ידי בשורת העקידה שנודמן
 בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחיה
 רוחה ומיתה יש לומר גמנום וזה הלשון
 שפ' על ידי בשורת רל' א'בא מהר המוריה
 לבשר את שרה ענין העקד' והתחי' להניד
 לה שנודמן בנה לשחיטה ורצה המבשר
 לסיים דבריו ולומר לה שניצול ושללא
 בשחט וכמעט שלא נשחט כלומר כשעדה
 מועטת קודם שאמר שלא נשחט נבהלה
 כל כך מדבריו הראשונים ופרחה רוחה
 רמתה בתולה ואיש לא ידעה תימא
 כיון דאמר בעלמא רבקה בת שלשה
 דיתה כשנשאה יצחק והאי עובדא ה
 דאליעזר קודם לכן היה אם כן פשיטא
 דבתולה

דבתולה היתה אפי' היתה נבעלה בתולה
 היו חתרים כדאמרין במסכת נידה ויל'
 דלהכי נמי כתו ואיש לא ידעה למימרא
 דאפילו ננאי לא וזהו כה כלומר שהיתה
 נבעלת והיו חורין בתולין אלא ואיש לא
 ידעה ועדיין הוה קש' לכתו ואיש לא ידעה
 לחוד דפשיטא דבתולה היתה כדפירשתי
 והאי פתח' רש' דכתב בתולה לאייתורא
 דאיש לא ידעה שלא כדרכה ובלא ייתור
 היה מוקמנא אסתבר' אלו לא תלך
 האשה רש' חסר כתיב שהיה לו בת והיה
 מחזיר למצוא עלילה תימא לפי זה לעיל
 גבי דקא' איעזר לאברהם והוה לי למיכתב
 חסד ולמדרש ועכ' בדברו אל אברהם היה
 משתדל למצו עלילה שהרי אברהם השיבו
 בני ברוך וכו' ויש לומר דלעיל כתיב אולי
 לא תאבה האשה החשיב אשיב את וכו'
 לא הוה משמע כלל דהיה מחזר למצוא
 עלילה שהרי שאל אם יוליו שמה כדי
 להזדווג על כל פנים במשפחתו אבל כאן
 לא כתב מידי בתר ואולי לא תלך ומשום
 הכי מדרש שפיר אלי אם לא תלך אם
 ישכם עושי חסד ואמת עם אדני תימ' דבפ'
 ויחי דייק רש' מדכתיב חסד ואמת שחסד
 שעושיין עם המת' הוא חסד של אמת לפי
 שאינו מצפה לתשל' גמול והכי היכי שייך
 דאברהם היה עדין חי ונחשב ועשיר והיה
 בידו לשלם להם גמול ויש לומר דהכא
 רל' חסד של אם כלו שלא על מנת לקבל
 הנאה אלא בהנחם כי אליעזר היה דאג
 שיבקשו ממנו מקד' להזדווג לאברהם
 אם להם אם ישכם עושיים חסד של אמת
 כלומר בהנחם הגדול רש' עלימין מבנא
 ישמעאל או על שמאל מבנות לוש אף על
 גב דרש' פירש לעיל וניקרא משובעתי
 וקת' לי מבנות עגרא אטכול וממרא הכא

שודאי כוננת יצחק גם כן לסוגיה היתרה
אברהם לא הסכים לכך ולכך לא ברכו
לגמרי כדו שהיה הברכה עוד בכה אברהם
ואף על פי שימו ולא יוכל עוד לברואו
יבוא בעל העולם ויברך מי שיישב בעיניו
וכא הקדוש ברוך הוא ובידך את יצחק כי
היך גלוי וידוע לפני שנתגלגל דור
ויבאו הברכות ליעקב

תולדות יצחק

למסמך ה' לעוד וטפי שייך למסמך ללו
ולפי פשוטו יתיישב שפיר משו דכת ותלך
לדרוש את י' אלמא היתה צריכה לדרוש
דבר י' מאחרים והכתוב אומר שאמר לה
אליה לעצמה לכך פיר' רש' על ידי שליח
רש' ויקראו שמו עשו הכל קראו לו כך
ובתר הכי פירש ויקרא שמו חק תימה היאך
דור רש' תרווייהו דעכ חד מינייהו אורחי
דקרא ויקראו או ויקרא והיה דלא אורחי
לדרוש ויש לומר דרש' רוצ' לומר הסברה
כך היה לכתו נבי עשו ויקרא כלומר אביו
שדרך לקרות שם לבנו והטע' דכולו נגמר
לעשו אינו פשוט כל כך וגבי יעקב היה
לכתוב ויקרא מטעם אחיזה העקב ממש
מעין הלשון לכך הוצר רש' לפרש טעמא
בעשו אמאי כתב חקראו ושוב גכ גבי יעקב
אמאי לא כתב נבי ויקראו מקל וחום ופירו'
דהכתב קראו כך דבר אחר אביו כלומר
אביו מהר לקרותו כך כדי להתקיים השם
ורמו שלא יפסיק זה לגמור ממלכתו עד
שעמד זה ונשולו ממנו ואל תשיבני שהרי
בקט אח' כך לברך את עשו שזה בלא הכו
צריך טעם איש יודע ציד איש שדה
תרגם אונקלוס נבר בת שיר' כן בתוספת'
פרק החובל ובא' האריך פרק יש גוחלין
דנח שידכן בדלת כתיב הוא אדם בשל
החולך בשדה לטייל ולהיו' נשקט מעסקי
הטורדים את הגוף והוא מלסוקי' דשדכי
פר' החובל ומלשון נשדכאות פ' יש גוחלין
וכן ותשקוט הארץ מתרגמי' ושדוכו ארעא
והיינו גמי' מסדכין על התינוקות ליארס
כלום ממציאין להם השקט לתינוק' בהיו'
גישאת לאיש וישמור משמתי' גזירות
על אזהרות כמו שגיות לערו' ושכו לשבת
כך פירש רש' והכי אשכחן בכמה דוכחות
שאבותינו קימו כל המצות קודם שנתגד
התורה

התורה ומקשה והלא יעקב נשא ב' אחיות
ופרץ וזרז בני יהודה שכלתו היו ורבותינו
תירצו שהכל בהתיר היה אף לפי מה ש
שנתנה התורה ממ צריך ליישוב העניינים
לפי הפשט דמשמע בכמה מקומות שלא
חשו למאי שאסרה תורה אח' שהרי למד'
תאומים גולדועם השבטים ונשאום לנשי'
בטורח גדול יש ליישב שבהתיר עשו לפני
מתן תורה ויש ליישב לפי הפשט דאין לך
מצות בתורה שלא יהא בה טעם למד'
בצטוית אך שאין הטעמים גלויים לנו ואי
אפשר גם כן שיפיקו הטעמים בכל אדם
ובכל זמן כגון איסור ב' אחיות אם נעשה
הטעם שלא יהא שגאה וקנאה בין ב' אחיו'
לפי שאין שגאה גדולה משגאת הצרה זו
לזו ואם יבא ליהו ויאם לנו שיש ב' אחיות
בעולם שבודאי לא יהא קנאה ביניהם אף
אם יהו אחת אעפ' הנשואות אחר מתן
תורה היו ברכת דכך נתנה תורה בכללות
שלא לחלק מתוך הטעמים ואפשר על זה
לא חשו אבותינו וחלקו ברוב חכמת' מתו'
הטעמים ואפשר במקום שהיו יודעי' שלא
היו טעמים שייכי לא היו נזהרים ולא עשו
שום איסור כיון שלא נתנה התורה עדיין
בכללותיה ובמקום שהיו יודעים שהיו
הטעמי' שייכי עשו אפי' משמרת למשמרת
בגון שגיות לעריות ושבבות לשבת רש'
הקול קול יעקב אין עשו מדבר בלשון
נקייה קום נא כי הקרה וכו' ולא רצה לפ'
לפי פשוטו שתיכים בטבעות עינא וקלא
כדאמר בני' היאך סומא סותר באשתו
אלא בטביע' עינ' וקלא וכו' מדכתיב כאן
ויאמר יצחק אל יעקב ובמקרא הראשון
כתיב ויאמר יצחק אל בני יש לום דקודם
שאום כי הקר' כו' היה יצחק לגמרי סבור
שהוא עשו ואף על גב דאומר כבר קום נא

יש לומר דעשו נמי היה זחיר בכאוד אביו
כדמוכת כל הפרש' וסבור יצחק של כבודו
דבר בלשון תחנונים אבל שם שמים לא
היה ישגור כלל כפיו ולכך כתיב בתהלות
ויאמר יצחק אל בני עשו כאשר סבר היה
ממ לא רצה הכתו לכתו עשו מדי דסקרא
וכאשר אומר כי הקרה וכו' חזר וכתוב
זיאמר יצחק אל יעקב כי היה מסתפק מאד
ומה דקדק רש' דלא בטביע' עינא וקלא
מסתפק אלא שדבר בלשון נקייה ותחנוני'
רש' לעיל פירוש רש' אומר זה למעשה
פירוש על ידי המעשרות היה אומר כי היה
נותן מעשר ראשון מעשרה וגם מעשר
מן המעשר דהיינו אחר ממאה ופירוש
המקרא מוימצא ק' שעורים כלומר ממי
ששיערו שהיה בין הכל כך עלה המעשה
והיינוק פעמים ממה ששערוהו רש'
אלא מאי חועלת בכרחה זו אם תקנה נכס'
שלו הן שהרי גביר שמתו לך תם לפי
זה ודאי נית' דאל' גם כן וזאת כל אחיו
נתתי לו לעבד' דהיינו ממש מעין תשובה
שהכיר לו עבדותו ומה שקנה עבד קנה
רבו דמנכיר שמתו לך לא משתמע עבדו'
ככ אבל מאי הא דקאמר ליה ודק ותירוש
סמכתו מאי איכפת ליה לעשו בזה ויש
לומר דכך אמ' עשו ליצחק אחר שנתתו
לו לעבד תסמכני בדק ותירוש ולא לו
כדי שיהא בידו לעבדו כראוי לו ושאוכל
להביא לו מנחתו והדורגות כדרך עבד
לאדון כדי לקבל עבודתו ברצון והשיב
לו יצחק ודק ותירוש סמכתו לעצמו
דיואינו צריך לך כלום ולכדו איפה מה
אעשה לך בני כלומר אין לך תקנה אם
לוקח יעקב מנחת חת משמעו המסראות
הוא שלא רצהו רבקה לגלות ליצחק
שבטביל שגאת עשו שלחה את יעקב

שודאי כוננת יצחק גם כן לסוכה היתה
אברהם לא הסכים לכך ולכן לא ברכו
לגמרי כדו שיחא הברכו עוד בכת אברהם
אף על פי שימו ולא יוכל עוד לבר ואמר
יבוא בעל העולם ויברך מי שיישב בעינו
ובאהקדוש ברוך הוא ויברך את יצחק כי
דייה גלוי וידוע לפניו שנתגלגל דודבר
ויבאו הברכות ליעקב

תולדות יצחק

רש"י לפי שהיו ליצני הדו' אומרי' מאבימלך
נתעברה שרה יש לום דדוקא כאן שפירש
תולדות עשו ויעקב האמורים בסוף הענין
ההקף לפר' שהיתה תשובה לליצני הדוד
בקלסתר פנים לפי שהיה עשו יוצא ממנו
שהיה רשע נמר ואמר ליצני הדוד ודאי
מאבימלך נולד יצחק שהיה גם כן רשע
ושרה צדקת היתה ויצא יצחק מביניהם
זה הוליד גם כן אה' רשע ואחד צדיק בספר
אחת היתה גלוי לפני המק' שעתיד ליצני
הדוד לומר כך לכך צר קלסתר פניו ואי
לאוהאי סבר' הו' קש' אמאי לא כתב אברה'
הוליד את יצחק בכמה קראי קמאי דכתיב
דיצחק בן אברהם היה ויאמר יי' ליה
פירש רש"י על ידי שליח יש לומר דדייק
רש"י על ידי שליח מדלא כתב ויאמ' לה יי'
דחכי ארתיה דקרא בכל דוכתייה דסמוך
אמורה ללשק לו ולה ולא הפסיק ביניהם
בני הגר ויאמר לה מלאך השם וכן ויאמר
לו יצחק אביו ויאמר לו פרעה וכלה רבים
אלא על כרחך חכי קאמר ויאמר יי' לאמר
לה בפרסת ואלה שמות כתיב ויאמר יי' לו
עוד אין לסחור סבר' זו משו' דאיכ' למימר
משום דכתב כתייה עוד לא היו שייך ל

למסמך ה' לעוד וטפי שייך למסמך ללו'
ולפי פשוטו יתישב שפיר משו' דכת ותלך
לדרוש את יי' אלמא היתה צריכה לדרוש
דבר יי' מאחרים והכתוב אומר שאמר ליה
אלוה לעצמה לכך פיר' רש"י על ידי שליח
רש"י ויקראו שמו עשו הכל קראו לו כך
בבתר חכי פירש ויקרא שמו הק' תימה היאך
דור' רש"י תרווייהו דע' חד מנייהו אורחי'
דקרא ויקראו או ויקרא והיה דלא אורחי'
לדרוש ויש לומר דרש"י רוצ' לומר הסברה
כך היה לכתו' נבי עשו ויקרא כלומר אביו
שריך לקרות שם לבנו והסע' דכולו נגמה
לעשו אינו פשוט כל כך וגבי יעקב היה
לכתוב ויקראו מטעם אחיזה העקב ממש
מען הלשק לכך הוצר' רש"י לפרש טעמא
בעשו אמאי כתב הקראו ושוב נכ' גבי יעקב
אמאי לא כתב גבי ויקראו סקל וחום ופיר'
דהקבה קראו כך דבר אחר אביו כלומר
אביו מהר לקרותו כך כדי להתקיים השם
ורמז שלא יפסיק זה לגמור ממלכתו עד
שעומד זה ונטלו ממנו ואל תשיבני שהרי
בקש אח' כך לברך את עשו שה' בלא חכי
צריך טעם איש וידע ציד איש שדרת
תרגם אונקלוס גבר נח שירכן פ' בתוספת'
פירק החובל ובאז האריך פירק יש נוהלין
דנח שירכן בדרת כתיב הוא אדם בטל
דהולך בשדה לטייל ולהו' נשקט מעסקי
הטורדים את הגוף והוא מלשו' קינ' דשדכי
פר' החובל ומלשון נשדכאות פ' יש נוהלין
וכן ותשקוט הארץ מתרגמי' ושדוכו ארעא
היינו נמי מסדכין על התינוקות ליארס
כלום מציאין להם השקט לתינוקו כהו'
גיטאת לאיש וישמור משמתי נזירות
על אזהרות כמו שגיות לערין ושוב לשת
כך פירש רש"י וחכי אשכחן בכמה דוכות
שאבותינו קימו כל המצות קודם שנתגד
התורה

התורה ומקשה הלא יעקב נשא כ' אחיות
ופרץ וחרב בני יהודה מכלתו היו וירבותינו
תירצו שהכל בהתיר היה אף לפי מה ש
שנתנה התורה ממ צריך ליישוב העניינים
לפי הפשט דמשמע בכמה מקומות שלא
חשו למאי טאסרה תורה אח' שהרי למ'ך
תאומים נולדו עם השבטים וגשאוים לגשי'
בטורח גדול יש ליישב שבהתיר עשו לפני
מתן תורה ויש ליישב לפי הפשט דאין לך
מצות כתורה שלא יהא בה טעם למד'
בצטיות אך שאין הטעמים גלויים לנו ואי
אפשר גם כן שיפיקו הטעמים בכל אדם
ובכל זמן כגון איסור ב' אחיות אם געשה
הטעם שלא יהא שנאה וקנאה בין ב' אחיות
לפי שאין שנאה גדולה משנאת הצרהו'
לזו ואם יבא ליה ויאמ' לנו שיש ב' אחיות
בעולם שבדאי לא יהא קנאה ביניהם אף
אם יהו צרות אעפ"כ הנשואות אחר מתן
תורה היו בכרת דכך נתנה תורה בכללות
שלא לחלק מתוך הטעמים ואפשר על זה
לא חשו אבותינו וחלקו ברוב חכמת סת'
הטעמים ואפשר במקום שהיו יודעי' שלא
היו טעמים שייכי לא היו נזהרים ולא עשו
טום איסור כיון שלא נתנה התורה עדיין
בכללותיה ובמקום שהיו יודעים שהיו
הטעמי' שייכי עשו אפי' משמרת למשמרת
בגן שגיות לעריות ושבות לשת' רש"י
הקול קול יעקב אין עשו מדבר בלשון
נקייה קום נא כי הקרה וכו' ולא רצה לפ'
לפי פשוטו שהיכים בטביעות עינאו קלא
כדאמר בני' היאך סומא מותר כאשתו
אלא בטביע' עינ' וקלא וכו' מרכתיב כאן
ויאמר יצחק אל יעקב ובמקרא הראשון
כתיב ויאמר יצחק אל בנו יש לום דקודם
שאוים כי הקר' כו' היה יצחק לגמרי סבור
שהוא עשו ואף על גב דאמר כבר קום נא

יש לומר דעשו נמי היה זחיר בכבוד אביו
כדמוכח כל הפרש' ומכור יצחק של כבודו
דבר בלשון תחנונים אבל שם שמים לא
היה ישגור כלל בפיו ולכן כתיב בתחלת
ויאמר יצחק אל בנו עשו כאשר סבר היות
ממ לא רצה הכתו' לכתו עשו מדי דסקרא
וכאשר אומר כי הקרה וכו' חזר וכתב
ויאמר יצחק ל יעקב כי היה מסתפק מאד
ומזה דקדק רש"י דלא בטביע' עינאו וקלא
מסתפק אלא שדבר בלשון נקייה ותחנוני'
רש"י לעיל פירוש רש"י אומר זה למעשה
פירוש על ידי המעשרות היה אומר כי היה
נותן מעשר ראשון א' מעשרה וגם מעשר
מן המעשר דהיינו אחר ממאד ופירוש
המקרא מוימצא ק' שעורים כלומר מפי
ששיערו שהיה בין הכל כך עלה המעשר
ודיינוק' פעמים מה ששערהו' רש"י
אלא מאי תועלת בכרחה זו אם תקנה נכס'
שלוהן שהרי נכיר שמתיו לך תים לפי
זה ודאי נית' דאל' גם כן ואר' כל אחיו
נתתי לו לעבדי דהיינו משם מעין תשובה
שהזכיר לו עבודתו ומה שקנה עבד קנה
רבו דמנכיר שמתיו לך לא משתמע עבדו'
ככ' אבל מאי הא דקאמר ליה ודיק ותירוש
סמכתיו מאי איכפת ליה לעשו בזה ויש
לומר דכך אמ' עשו ליצחק אחר שנתתני
לו לעבד תסמכני בדין ותירוש ולא לו
כדי שיהא בידי לעבדו כראוי לו ושאוכל
להביא לו מנחתו ודורונו' כדרך עבד
לאדון כדי לקבל עבודתו ברצון והשיב
לו יצחק ודין ותירוש סמכתיו לעצמו
די ואינו צריך לך כלום ולכד' איפה מה
אעשה לך בני כלומר אין לך תקנה אם
לוקח יעקב סבנות חת משמעו המקראות
הוא שלא רצה רבקה לגלות ליצחק
שבשביל שנאת עשו שלחה אר' יעקב
ב א 2 1 ללכ

ללכן כדמוכח קראי השעם שהיה רוצה
שיברכו בלכתו מעמו כאשר עשה יצחק
שנתן לזכרונם אברהם שזאת היתה עיקר
הברכות ואם היה ידע יצחק שטימר
עשו ליעקב בשביל הברכות ודאי לא היה
ברכו עוד להרות לו שנאה אם ידע
לעשו.

ויצא יעקב

רשי' על ידי שבטביל שרעות בנחך כנען
גמנום הלסון יתישב הטיב וכפשיטא דעל
ידו שכתב רשי' לאקאי כלל לפרש למר
הלך עשו אל ישמעאל אלא דקשה לרשי'
למה הפסיק הענין בפרישתו של יעקב וזו
מחזיר רשי' לתוך כלימר על ידי מה ש
הפסיק שבטביל שרעו בנחך כנען הלך
עשו אל ישמעאל ותחילת פרשתו של יעקב
הוא משום שרעות היו בנחך כנען שולח
לפרדן אדם לקח לו משם אשה ועל ידי כך
הפסיק הענין ההלכה לרשי' לכתוב ש
שבטביל שרעות בנות כנען הלך עשו אל
ישמעאל ועל ידי כך הפסיק הענין ועכשיו
כשסירס לשונו הריוח שלא יצטרך וכתב
אלא על ידי להודיה ולא על ידי כך אלו
אברהם אביך ותלמידי יצחק יש לירין טעם
למה הזכיר אבות גבי אברה ולא גבי יצחק
דאביו ממש היה אלא לפי שיעקב נתירא
שלא יתקיימו הברכות לפי שהיה בדעתו
יצחק רק לברך את עשו ולא שבוזבם לקח
יעקב הברכו בא הקדו' ברוך הוא והבטיחו
אנכי אלו אברהם אביך כלומר דבר עליך
כאב ולא רצה לברך את יצחק לפי שצפה
טעוטי יצא ממנו כדפיר' רשי' בסוף פרשת
גיהו חיי שהיה וכאשר ביארנו שם היתה

הברכות עווד בכח אברהם ודעתו לא היתה
על עשו כלל אפילו לפירושו אחר דפירש
רשי' שם שבא הקדוש ברוך הוא לנחמו
ליצחק מכל מקום הוא לא אשכחן שבירך
אברה את יצחק ואיכא למיר' ודאי בשביל
זה הגיחו אלא דלהווא פירוש משמע שפי'
לשנא דקרא דבא לנחמו משום דתיב
בראשית דקרא ויהי אחרי מות אברהם
כלומר סמוך לפיחתו בעווד כאבילתו.
רשי' והמבקש לחם הוא נעזב תימה אם
בארשי' להוכיח ההבטחות מן המקרא אם
כן דייקא רבנן שחיו בגר ללבוש ויש לומר
והוא אין הקדוש ברוך הוא מנשית אר
הצדיקי לא לנהוג כנהוג שבועלם ואמר
ובנותינו זכרונ' לברכה דאמרו אנשי עשיק
לגבך ושוייה לכריסא ואמ' נמי בפרק כפי
הדם לעולם ואכל אדם וישתה פחות ממה
שיש לו ללבוש ויתכסה במה שיש לו זאב
לא היה נותן לו בגד ללבוש כלומר כראוי
היה ודאי מצעצם בתכלית כאכילת לחם
כדי למכור המורח ולקנותו בגד ללבוש
בראוי כגורג שבועלם המבקש לחם
כלומר שאין לו כל צורכו לחם נקרא נעזב
ועיני' לאה רכות ורחל היתה יפת תואר
אפילו לרשי' לא יתישב מליצור המקרא
שפיר דהוה ליה למיכת' ורחל היו לה עיני'
יפות או ולאה לא היתה יפת תואר דמתמא
לא בא הכתוב לספ' בגנותה של לאה בחנם
לא לתת טעם למה בחר יעקב ברחל ויתר
מבלאה ויל' דרשי' יתישב המליצ' משום
האמר בפרק ג' דתענית כלה שענייה יפות
אין כל גופה צריכ' בדיקה ואם עיניה רעות
כל גופה צריכה בדיקה ואם הכא קאמר
קרא עיני' לאה רכות ומעתה היה ספק בכל
גופה ויעק' לא רצה לכנ' כספ' ונקט' לישנא
מעליא ולא רצה הכתוב לגנות בפ' ורחל
היתה

היתה יפת תואר ויפיר' מראה בלתי שום
ספק רשי' מי שיש לו בנים שולח בתו
וצל הרועית ימה דילמא קטני' היו כהווא
טעתא ועכשיו נגדלו ויש לומר דהוה ליה
לשלוחה בלהה חלפה שפוחתו ולא רחל
שהיתה בתו מאשתו הגשואה בשלמא לא
אי הוה לו בנים גיחא דשלח רחל שהיא
תירש הגנסי' ותשמור הצאן יפת ככל כזה
אבל אי הוה לו בנים אם כן למדת שמור
יותר מבלאה או זלפה דלעולם הבנים
קודמים לבנות' ובנות הנשואות קודמים
לבנות הפלושים. רשי' כל מי שנ' בו על
כן מרובה באוכלוסין הידח תימא מה טעם
בדבר היכא מדרש לישנא דעל כן מרובה
באוכלוסין היה ויל' משום דתיב בפרשת
ואלה שמות כן ירבה וכן יפרז ופי' רשי'
לשם שרות הקודש אומר כן נגד המצרים
שאמרו פן ירבה ומדיקט לפרזץ בזה ה
הלשון שייך למדרש הנא על כן כלומר
בשביל כן קראו אותו יהודה שהיית' יודעת
שיהא בברכת כן ירבה והיו כמו על הברכ'
שברכו אביו שפתרגו בשביל הברכ' לעיל
זיצל בהם פצלות לבנות העולם מתמשח
דיאך צדיק נסור כסחו עושה רמאות כזה
ויש לתרץ דכדן עשה לגמרי שהתנאי
בתחילה ביניהם היתה שכל צאן שיהא
בו אחת מן הסמני' הללו או נקוד או טלוא
או חום ועקדים וברודי' בכלל או הסמנים
היו כדמוכח קראי ודאי' דחד סימן הידח
התנאי כדכת' וכל שיה חום בכבשי' מדהאי
לחד אינך נמי לחד ונתיר' יעקב מטענ'
רמאות שיאמר שכולם צריכי' להיות נקוד
ושלוא חום ולא יהא פירושו זה או זה
כמו תולץ ועשה מאמר ולכן פצל המקל'
ועשה בהן רק שני סימני' ואם כן כל הצאן
שילודו בשלשה סימנים ודאי שלו היתה

מדינא דסימן אחר מעצמו בא ולפי' היושר
היה התנאי ביניהם רק סימן או כן כשנתן
פני הצאן לגוכח הצאן כיסו סימן א' וקרא
מסייעני ויתן פני הצאן כל עקוד וכל חום
בצאן לכן ואלו סימן שלישי לא כתב כאן.
ויצל את מקנה אביכם כתב בלשון זכר
לנקבו לפי שמה שהיו ראוי לירש לבנים
הציל להם הקבה והכי איתא במשטי' גבי
והעברת את גחלת אביהן לה' לפי שעמד
במקום זכרים כתב בלשון זכר עליהם.
ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת
המצבה לנבי דידיה לא קאמר אם אני לא
אעבור אליך את הגל הזה והמצבה הזאת
לפי שיעקב לא רצה לקבל מצבה סימן
לצורכו לדורו לפי שעתיד תורה לאסרה
לבניו ולהשגיאה לפני הקבה דכתי' אשר
שנא יי אלהיך אעפ' שהיתה אהובה בימי
האבות כדאיתא בסמנ' אבל לצורך לכן
קבלה שלא היתה שנואה בימי.

וישלח

רשי' מלאכי' ממש יל' דהוצר לפר' דמלאכי'
ממש היו מדכתי' בה כה תאמר לאהוני ל
לעשו ואם עכדיו או שלוחיו היו למר' לו
להוכי' בלשון אדנ' דבשלמא כה אמעכדך
יעקב וכל עבדות ואדנות המוזכר בפרשת
יתיישב הטיב לפי ששם הדברים כהויתן
כפיהם אין ידברו אורת באורת אבל דבר
עצמו או שלוחיו מה צריך להוכי' סק' לשל'
אדנות אלא אם כן מלאכי' ממש היו והיה
שרי עשו עמהם והכניע בפניה את עצמו
הה יוכיח כי יפגשך עשו אחי ואמר לעבדך
ליעקב ועוד יל' דהכי דייק דמלאכי' ממש
היו דכתי' בסוף אידיך סידר' ויקר' שם המקל'
מחגים ופרשי' דשתי' מתנות של מלאכים
ב ב 2 ii הן

היו שם מלאכים חוצה לארץ שלווחו עד
 כאן ומלאכי של ארץ ישראל שבאו ללווחו
 מכאן והלאה והשתא תקשרה לפי שפירש
 גבי עולים ויורדים כו' עולים תחילה ואח"כ
 יורדים אלמלא המתנינו לו שהלווחו עד
 שבאו אינם ללווחו וכאן המתנינו עד שבאו
 שתי המתנות יחד אלמלא אם כן בשביל כך
 המתנינו כאן לפי שאם להם יעקב לשלחם
 לעשו לחוצה לארץ המלאכי חוצה לארץ
 היו תירוץ זה נוספה לצד היורט מדלעיל
 את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד
 עשר ילדיו אין לתמוה למדה הקדים כאן
 נקבות לזכרים ובפרשת ויצא הקדי' זכרים
 לנקבו דכת' ואת בניו ואת נשיו על הגמלי'
 ופירוש רש"י שהקדים זכרים לנקבות ולא
 כעשו שהקדים נקבות לזכרים דיל דהכא
 ראוי להקדים נקבו משום דאיתא במסורת
 מהרם שנקבע לו הנחל ודרש'י מ'ועיבורם
 את הנחל ועוד חד ויעיבורם בקעים בקעים
 וזהו רמז לרבר שנקבע הנחל והיו הילדים
 יראים לעבור שהרי כשנקבע הים ודיו
 יראים ישראל לעבור עד שקפץ נחשן בן
 עמינדב בתוך הים ואחריו שבט בנימן כמו
 שדרשו רבנן וכו' וכאן נמי הנקבור שהיו
 זקנות ונדולות לא פחדו ועברו תחלה
 רש"י פירש הכוונה יעשה כתרנומו ית
 אחותנו דעת רש"י שלא תאמר האי יעשה
 מלשון ויבא הבית לעשות מלאכתו והיו
 פירושו כמו שעושין עם הוונד' יעשה עם
 אחותנו והרבה אתן אשכחן דמשתמשין
 בלשון עם דאם כן הל' לאונקלוס לתרגם
 עם אחותה ומדמטרנמינן ית אחותנו הו'
 הפ' היעשה אותה כמוונד' לאונקלוס נופ'
 תירגמו כך דאי הו' פירוש עם אחותנו הל'
 לכתוב הכוונה רש"י פירש נסעה כמו
 שמעיד וכן תרגם אונקלוס טול ונהך ולא

רצה לפרש כמו נש' לחד אנשים לפנינו
 כדאמר נמי ונלכה משו' דלא אשכחן לשון
 נסיעה אלא דוקא ממי שהלך עם בני ביתו
 ועשו לא היו כאן בני ביתו עמו ולכך יש
 לפר' על כרח' נסעה איעקב לחודיה ונלכה
 אתרו ויהוה וזה יוכיח בפרשת וישב דפ' רש"י
 אנסעו מדה הסיע עצמו מן האחזה דלא
 רצה לפרש בלי שוב דחך כפשוטו הלכו
 מכאן כמו אם תצאו מזה הוציא אתכם מזה
 והרבה כמותו אלא ודאי לשון נסיע' דחקו
 לפי שהיה לו לכתו הלכו מזה אחרי שלא
 היו בני ביתו עסיהם ומאי דכת' חסע מלאך
 האחים לפניהם על ידי שהסיע את ישראל
 עם בני ביתם כתב בלשון נסיעה וצ' עוד
 יש לומר לפי הדקדוק הוה היה צריך להיו'
 הסמך דנוש' כמונונסעו מחור' כו' להשלים
 חסרון הנחן שהוא יסוד הנופל בתיבת
 שמעתי לך אתגנדה ולזרעך אחרך את
 הארץ תימא איך יתישבו שתי גמיו' הללו
 ואיך נתקיימו גמיו' הארץ לו והלא לא
 מציו' שהיה לו שום כח וזכות בחייו בארץ
 רק שבניו ירשו אותו ול' דגם בחייו זכה בו
 שהרי קבר את רחל בדרך אפרת ואין דרך
 כלל שיניחום בני המדינו לקבורתו בדרך
 כנושה לרבים אל מפני שידעו שלו נתנו
 הארץ ולא עכבו על ידו וטעם זה מצאתי
 בפשטים על מתה עלי רחל ואקברה שם
 בדרך אפרת לפי שכת' כבר ואפרי' ומנשה
 כראובן ושמעון יהיו לו כלומר ליטול שני
 בתולות רצה יעקב לברר את דבריו שלא
 על חוזה הוא מבטיח את יוסף שיטלו בניו
 את נחלתו שמנחיל להם שהרי ודאי יש
 לו כח וזכות באר' כנען דאם לא כן לא היו
 מניחין לו לקבור' סת בדרך כנושה לרבים
 דאף על גב דרש"י פירש פרשת ויחי דלא
 בארץ ישראל היה מקום קבורתה מכל
 מקום

מקום סמוך ממש לארץ ישראל היה והיה
 לויד וכח שם בארץ רש"י צבעק בא על
 כלתו והוליד את אהליבמה ואחר כך פירש
 דצבעק בא על אמו והוליד ענה מקש' אמאי
 לא פירש בהך ענינא ויפירש שעי' בא על
 כלתו והוליד ענה כדפירש נבי אהליבמה
 או יפירש לעיל ענה בא על אמו והוליד א'
 אהליבמה ויש לז'ם דכך היא הסבר' לעולם
 אין רגילות בתורה לכתוב הפכים אם לא
 שאני מוכרח לכך וגם כן אין רגילות כלל
 שיטא איש על אמו כדאמרינן בפרק חלק
 גבי מנשה כלום יש לך הנאה ממקו' שבאת
 או מסעם דאבא בר מניומי כדאית' שלהי
 פרק בתרא דיבמות אם לא שאני מוכרח
 לכך ואם כן יתישב שפיר דאי אפשר לפרש
 שעי' בא על כלתו דאם כן לא היה כתוב
 בתורה הפכ' בתנם בן שעי' וכן צבעק דכן
 שעי' הוא נקרא מן הדין ודא שבאמת היה
 בנו וגם לפי מה שהיו מוברים העולם שכן
 צבעק היה לפי שאשתו ילדתו מכל מקום
 היה ראוי לקרותו בנו שעי' דבני בני הרי
 הם כבנים כדאשכחן הידעתן את לכן כן
 נחור וצבעק בן שעי' היה משום כך הוצרך
 לפר' צבעק בא על אמו והוצרכה התורה
 לכתוב הפכים משום דבן צבעק היה באמת
 ובן שעי' לפי מה שסברו העולם אבל גבי
 אהליבמה גוכל שפיר' לפרש צבעק בא על
 כלתו ולא תקש' אם כן אמאי קרתה התורה
 בת ענה הלא לפי דאמת בת צבעק היתה
 וגם אם היתה בת ענה מכל מקום היה ראוי
 לקרותה בת צבעק משום דבני בני הרי הן
 כבנים דענה גמי בת צבעק היה כדפי' רש"י
 לעיל הא ליתא משום דהתור' כתבה לעולם
 גם כן מה שסברו העולם והעיל' סברו דבת
 ענה היתה שהרי אשתו ילדתו וגם כן סברו
 דענה בן שעי' היה שהרי אשת שעי' ילדתו

וישב יעקב

דצבעק בא על אמו כדלעיל אבל לעיל גבי
 שעי' דצבעק היה בנו בלי ספק ליכא ל'
 לסימך הכי וכיון דנוכל לומר ולפרש דבא
 על כלתו לא מפרשין כלל שבא על אמו
 כדפירשנו

רש"י ואונקלוס תרגם ארי בר חכים הוא
 ליה לאינד תרי פירוש ארי ודאי שפיר
 לישנא דזקונים דיוקניו נוטריקון דזקוניו
 ולתרגם אונקלוס גמי יש לפרש דזקונים
 מלשון והדרת פני זקן מה שדרשו רבותינו
 זה שקנה חכמה וכן זקני העדה זקני מואב
 חקני מדין כולו פירוש לשון חכמה
 רש"י נקוד על את שלא הלכו אלא להיעות
 את עצמו יש לו דהאי דרשה משמע שפיר
 מדנקוד על את דכל תיבה הנקודה לא
 כתב כפשוטו ממש מכל מקום אינה יוצאין
 ממש מעות דהא ודאי נכת' ואם כן דרשינן
 הכא האי את שטורשו של האור משרת
 אותו ואותם ואשכחן מקצתם אותו ואותם
 שפירש את עצמם כוון ויקבור אותם בניא
 דגבי משה יקריב אותו דנבי גויר והשיאו
 אותם עק אשמה שהיה רבי ישמעל דרש
 ויקבור ארו עצמו קבר ארו עצמו והשיאו
 עצמו יכיא עצמו כדפיר' רש"י פרשת נשא
 רש"י שכם מוכן לפורענות רל דכשמה כן
 היא דשכם לשון חלק הוא כדפירש רש"י
 בפרשת ויחי וקרא קאמר חלק לבס עתה
 יאשמו וכל הלוקה מוכן לפורענות
 רש"י ובכראשית רבה ותק' את שמו שלה
 פסקת שלה רוצ' לומר מלשון שלהי פרקין
 מתיישב גמי לפי זה אמאי כתב גבי ער
 ויקרא וגבי שלה ותקרא אלא חכמה היתה
 והרגישה

דבר הניתן מיד ליד

ויהי מקץ

והנה שבע שבלים עולות בקנה אחד מיד
 שעלו בקנה אחד היה רמז שהיו השנים
 רצופות ולא ספורים בסתפקתי אם ראיתי
 כך רשי הנמצא כזה נשכח כדון רחמי
 לומר שלא תפרשדו כמו הנהגה כדבר
 הנרול הזה הנסמך כמה והכי נמי הו
 ליה לפרש הנמצא כזה ככל העולם ודו
 גדול הוא שהיה רוח אלהים באיש ואם
 כן הוא ליה לתרגם סתת כהדין ומקרא
 דכתריה אין נבון וחכם כמך מוכח דפירש
 הנשכח כדון ושבוע שבל הירק שדופ
 הקדים יהיו שבע שני רעכתים מאמאי
 לא כתבם כן שבע שנים הנה כדכתיב נבי
 שבע פרות הרעות וגבי שבלים הטובות
 ויש לומר דיוסף לא אומר זה דרך פתרון
 אלא דרך תפלה ובקשה לפי שרל אמר
 נבואה שהיא לטוב אינו חזרת כלל אפי
 קי חטא אבל נבואה שהיא לרעה אפשר
 שתהא הזרה על ידי תשובה כדאשכחן
 גבי נינוה ותלזה נבואתם היה כדכתי
 אשר האלים עשה הניד לפרעה ודע יוסף
 דעל ידי פירונו יבאו שני שובע בודאי
 ושבוע שני רעב היה ידא שלא יבאו כי היה
 ידא אולי יתבטלו על ידי תשובה ואם כן
 לא הוזקקו אביו ואחיו לבא אליו מצרימה
 ולכך אומר דרך תפלה ובקשה שהיא שני
 רעב יהיה נושא שתקיים מאמר דכתיב
 כח בצדיקים ותנוור אומר ויקם לך ולכך
 כתב אחר ותחילנה שבע שני הרעב לבא
 כאשר

ויגש

כאשר אפי' יוסף וגבי שני השובע לא כתב
 הכי משום דאלו שני הרעב בואו על ידי
 אמירתו של יוסף מלשן ותנו ואומר ולכך
 לא כתב נמי כאשר פתר יוסף כמו כאשר
 פתר לנו כן היה צומחות אחריהם הא
 דלא כתיב עולות אחריון כמו גבי פתח
 ובי שבלים הטובות עולות בקנה אחד
 משום דגרמבזה שלא יגמרו שבע שני
 הרעב אלא שיצאחו בתחילתה שתי שנים
 וכשיבא יעקב למצרים יתחילו לזרוע
 רשי רדו סמה כמנין דיו שנה גראה לי
 דדריש הא מיתורא דלשן דהיה ליה
 לכתוב דודש ברושם שמה קמא למה
 ליה לא על כדך אתי למיר שכתבין דיו
 יהיו שמה ובלא זה היה קשה מנלן לרשי
 למדרש הכי דמלשו דדו לא טמעינן דכל
 דפרשה הכי כתיב וידו אחי יוסף ויקמו
 וידו ירדו וירבו כהנה רשי
 לפי שיוסף אמר להם שימלו יש לומר
 דהכי דייק מדלא כתב כאשר יצא להם
 חששו שהוא לשון פמסלה ואמירה לשון
 דכזה היא אלא רמז הכתוב בלשון אמירה
 למילה דכתיב שש אנכי על אמרתך
 בסתפקתי אם שמעתי כך ולקחת אתנו
 לעבדים ואת חמורינו קצרת יש רמז מכאן
 לדברי רבותינו דכתיב בהמתו של ישראל
 לאומות העולם יותר מנשותיהם דאם לא
 כן אמאי סלקא ארעתייהו שבקש עלילות
 לקחת חמורינו דכשלא לקחת אותנו
 לעבדים היה לחוש לפי שכלם גבורים
 וגאים וכדאי לא היה בבל הארץ דוגמתם
 אפי' אחד אבל מלך גדול כיוסף מה יבקש
 עלילות בשביל חמוריו אלא חשדו
 שכונתו היה למשכך וכו' ולמשכב בהמה
 והיו אלו תביין עליו

רשי בתך חיינו מנקשים או אחותינו היית
 מבקש מקשה למה שיגד רשי המליצה
 גבי יוסף ולומר בריו וגבי אחיו לומר א
 אחותינו ואדרבה יותר היה ליה לומר
 אחותך גבי יוסף לפי שהיו קני יותר ממנו
 ויש לומר דאחר ששאל חיש לכם אבא
 אחאם כן צריכים לומר כך בתך חיינו פ
 מבקש כלומר חברת מוטלת על האב ל
 להמציא לה קידושין חיוניים ראוי לפיכך
 שאל אם יש לכם אב ואז מסתמא יש לכם
 אב ואז מסתמא יש לכם גם כן אשר אב
 דאין דרך האיש להיורש פנוי והיא סניא
 לכלתו ומציאתה ליה כדאמרין ביבמות
 דאכלה לגורסנא אבל אם פתח האב שוב
 אין לדאג על חמותה דפקע כחורשותה
 מבית בעלה ושגב פירש רשי או אחותינו
 היית מבקש לפי ששאל חיש לכם אח כי
 דרך נוש' אשה לבחוק באחיה כמו שאמר
 רבזל רוב בנים חמים לאחי האם והיה
 רצה להכיר בל האחי אם יש שמך באחד
 מהם רשי מה פרעה מבטיח ואינו עושה
 נזה ואינו מקיים אף אתה כן תימא הא
 היה צריך לחלוק כבוד למלכו ויש לומר
 דבשביל כך גרבו אליו כלומר בקרוב לך
 ודבר באונו דכתיב קרא שלא ישמע
 דבריו והמקן ולא היה זלוול כדבר ורשי
 שפיר על ידבר נא עבדך דבר באוני ארזי
 יכנסו דברי באונך לפי פשוטו כי לא ידך
 פירש דפרש כי כמך כפרעה לשון פ
 השיבות זה היה יכול לדבר בלשון רב
 אני יוסף העוד אבי חי יש לומר דהכא
 הוא מלשן ותחי רוח יעקב אביהם וכן
 אמר יוסף כלומר עוד גקיים העוד אביחי

בנבואה ולמה לא ירדע בנבואה שעודני
 קיים ואם תפרשיוהו כפי פשוטו תים למה
 שאל זה הלא כבר כמה פעמים הנידו לו
 שהוא חי רשי על שתי מקדשים שעתידי
 להרב בהלקו יש לומר דזויק רשי עב
 הנכיה לא היה בשביל ההיכה האהבה
 לכד מדלא כתיב נשיקה נבי בנימן מכל
 שכן באחיו דכתיב הינסק לכל אחיו ויבן
 עליהם אלא בכייה של יללה היה לשניה
 ליוסף ולבנימן על שני מקדשי ועל משכן
 סילה כאשר הו האמר שנחברו בננות
 זאענן כשבכה יוסף על צוארי אביו נמי לא
 כתב נשיקה היינו משום דיוסף בנו היה
 חלק לו בכבוד ולא רצה להיות כל כך גס
 לבועמו לנסקו בלא רשותו ועקב מנסק
 ליצחק על ידי אחיו עושה אבל אין להקדק
 מדכתיב צוארי בנימן דרשי פיר במסכת
 מגילה דצארי לאו דוקא הוא דצואר נמי
 חרי משמע ויאמר ישראל רב עוד בני חי
 חט לומר דרב דכתב הכא רצה לומר עשו
 שנקרא רב דכתיב ורב יעבו צעיר כשנאנד
 יוסף היו הכל סבורים שנסרף זמחוק זה
 שמו עשו מאד בדבר לפי שהו שטנו של
 עשו כדפי רשי על כאשר ילדה רחל את
 יוסף דכתיב בית עשו לקט ובית יעקב לאש
 ובית יוסף להכה ואש בלא להבה אינו
 שולש למרחוק וכששמע ועקב שעוד יוסף
 קיים אומר יש רב כלומר עשו הנקרא רב
 עוד יוסף בני קיים ויש ללהבה אש ואל
 תסמם סכלה הלהכה רשי בנות בניו
 סרה כח אשר ויוכד בת לוי תימא אמ כן
 האין יתיישב בנותיו דלא הו אלא דיבת
 ואלל בנותיו רצה לומר כלותיו ואף על
 גב דלא נמנו המנין עם נפשות כדכתב
 קרא בודיא מלבד נשי בני יעקב מכל מק
 היינו יכולין לומר דכללם בכלל אותם

ויהי

רשי דא על ראש המטה על שהייתה משו
 שלימה והכי פירושו על ראש המטה
 כלומר בשביל ראש המטה שהוא יוסף
 שהיה

שהיה חשו ראש במטה ועמד בצדקו לכך
 השתחוה רשי על פי הרביר קברתיה
 שם ותימר דתשובה זו אינו מוכרת בתורה
 במידי ואיך דרשו המקרא לפרש תמרון
 הענין ולא ישבו ויש לומר דגם התשובה
 רמוזה כאן דכתיב אקבריה שם בדרך אפרת
 הול לכתוב מתה עליו רחל כארץ כנען
 בעוד כברת ארץ אפרת היא ביר לחם
 ואקבריה שם פתלו להזכיר שקבר אותה
 בדרך לא רצה לומר שעל פי הדיבור עשה
 שקבר אותה בדרך שהיא כבושה לרבים
 ואין דרך העול כן לא שיגלו בנייה ויליכם
 בדרך על קברה ויבקשו רחמי על קברה
 שיכל את ידו כי מנשה הבכור מקשה אדרב
 לפי שמנשה הבכור לא היה לו להשכיל
 את ידיו ותירץ אבי אבי החכם רבי חיים
 המכונה העגשיל מהינבורקא בן מוריגו
 הרב רבי ישראל מקלמזר שחבר התנהגות
 באשירי בשבטיל שמנשה הבכור היה
 שיכל את ידיו ולא רצה לביישו בפיו
 ולומר לו עמוד לצד שמאל וקילס מהרר
 עהר זל תירוף זה ושמעתי שנמצא אחר
 כך ועוד יש לומר דהכי יחייב קרא טעמא
 לפי שכל מה שאירע לו דוגמת זו אירע
 ליוסף כדפירש רשי בריש פר וישב ועשו
 אחי יעקב גם כן היה הבכור והבריכו הגיעו
 ליעקב שהיה הצעיר ולכך הסכים יעקב
 בדעתו גם כן לברך הצעיר ורצונו לומר
 שהיו הברכות מקוימן יותר מאחר שיהיו
 דוגמת עניינים של יעקב ואכ שפירקאם
 קרא שיכל את ידיו בשביל שמנשה בכור
 היה ולא יגיעו לו עיקר הברכות כמו שלא
 הגיעו לעשו הבכור וקברו ימי ישראל כ
 כשתדקדק חמצ בכל מקו שהזכיר גם מיתה
 אצל יעקב לא כתיב יעקב לא ישר כאן כתי

יאמר ישראל ל יוסף הנה אנכי מת ויראו
 בני ישראל כי מת אביהם מתיישב בזה מה
 שפירש רשי מדאמרו רבותינו זל יעקב
 אבינו לא מת משום דכתיב ויכל יעקב
 לצוות את בניו וגומר ויגע ויאסף אבל
 מיתה לא הזכיר דיעקב לא מת אבל ישר
 מת מספיק למבין ועיני ישראל כבוד
 מוקן ולא יוכל לראות לכאורה כי לא
 מוכיח קראי בכל ענייני שהיה סניגורא
 דאדרבה אחריו כתיב מיד והנה הראה
 האלהים אותי וכן שיכל את ידיו ומוכח
 דבדע עשה כי ידע שמנשה שמה לימינו
 כדפירש רשי אלא להכי איצטריך דהו
 תימא היאך תמד יוסף ידיו להסיר אותו
 וכי לא חשי בדעתו שבנבואה עשה כך
 אלא לפי שכבודו ענינו מוקן סבר רב יוסף
 שלא דקדק בראייתו והיה סבר מנשה
 עומד לשמאלו ולפירו תירוף זקני זל לא
 יתיישב בזה שפיר או הילת יצועי עלה
 תירגם אונקלוס בכך אחילתיה לטוייר
 בריה סילקתא פירש בכך אחילתיה תרג'
 של אז חיללת כלומר גתחילת בהעלחך
 על משכבי אביך ומכל מקום נחשבת במנ'
 בני אפילו בשעת אותו קילקול כדכתיב
 שם ויהיו בני יעקב שנים עשר וכן פירש
 רשי שם שאפי בשעת קלקלו קראו בכור
 יעקב ודחו פתרון של שוייה ברי סילקת
 להיו נחשב בני עלית ולשון לשוייה כמה
 דלא לשוייה ניספרא והו תרגומו של
 יצועי עלה כלומר מסתי עלית הוייתת
 שלימה אפילו בשעת קלקול ראובן
 ושם קברתי את לאה כאן נמי רמז שרחל
 היתה עיקר הבית מדלא כתב את לאה
 אשתי כמה בשדה ורבקה

ואלה שמות

רש"י וישרצו שהיו ילדו בכרם אחד מקשה
 סגלן הא מניינא ומתרו ו לשונות כתובי
 כאן פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד
 וחמלא ועדיין קשה ארשי דפיר אוישרצו
 שפי היה למרש אחתילת הלשון אפרו או
 אסופו במאד מאד ויש לום דישרצו מורה
 אדרשא דבכל התורה סמכו אהדדי פרו
 ורבו וכאן הפסיק בוישרצו בין פרו ורבו
 אע"כ אהא קרא ואסמועין שפרו כדרך
 שרצים שילדו הרבה בכרם אחד ונקטה
 כדרך הלשונות דלעיל רש"י מרש חשאו
 ישראל מכל ע' אומות להי' נידוני בעבודת
 פרך אף על גב דכבר נגזרה גזיר' על זרעו
 של אברהם ועברו ועינו אותם ארבע מא' **א**
 שנה מכל מקום היה קשה למשה שהרי
 אמרה תורה לו יומתו בנים על אבות זכאן
 הומתו על אבות ונתיישב לו כשרא שהיה
 בהן דלטורין ואם כן ראויין הן לפקוד חוב
 אבות עליהם דהכי דרשי פוקד עק אבות
 על בנים כשאחזי מעשה האבות בידיהם
 אנכי אלהי אביך אברהם אלהי יצחק ואלהי
 יעקב אבותינו היה לו לכתוב לשון רבים
 לא יש לום דאחי אביך רל אברהם להרד
 שניצול מן האש מאור כשדים ע"כ אל
 תחמה על הסג שאיננו אוכל לפי שהאש
 אינו שורף כי אם בשליחותי לך ואספת
 זקני ישראל וגו' אלהי אברהם יצחק ויעקב
 מה שלא נזכר האלהות לא באברהם ולא
 ביצחק ויעקב כמו באינד מקומות בפרשה
 זו לפי שזקני ישראל ידעו שעל ידי עונשו
 של אברהם על אומרם במה אדע נזקקו
 להם להשתעבד בא הכתוב ופי' יסס בדה
 שהוכיז האלוהות רק באברהם כלום היה
 שורש ועמד ומקור אמונת אלהיות וכדי

ועיקר הוא לבדו להיותכם נגלים בזכותו
 לעיל רש"י שהיו עתידים לקבל התורה
 על ההר הזה לסוף שלשה חדשי ומקשה
 והלא עד מתן תורה מציאת מצרי אינו כי
 אם חצי ניסן ואיר ושושה בסיון ויש לומר
 כמה שראיתי בפסטים דג' רחי שהצמיח
 למשה ובששה בסיון ניצול מן המים ביום
 ההוא בזכות התורה והכי איתא בפר' קמא
 דסוטה והוא רמז לו להקב"ה כאן כשם ש
 שנצלת בזכות התור' לסוף שלשה חדשים
 מלידתך כך ניצולו הם בזכות התורה ש
 שעתידים לקבל ביום ההוא על ההר
 הזה אדמת קדש הוא פירש רש"י
 הוא המקום ויש לום דקשה לו אדם לשון
 נקבה והוא לשון זכר לכך פירש הוא קאי
 על המקום או פירש הוא המקום פי' הקב"ה
 שנקרא מקום רש"י מלמדינו שלא היה
 דם עד שיגיע ליבשת מקשה אם כן לא
 לכתב אלא והיה בתראה והיה שמעיני' הא
 ויל דמופת זה מורה שיעש' הקב"ה פסטים
 באלהיהם כי היו עובדים לנילוס ואם כן
 מן הדין היה שיהיה דם מיד כאשר לקחה
 מן היאור שהרי המכ כשביל היאור עצמה
 היתה לא כשביל שאין הקב"ה ממחר מדי
 פורענו אפי' לרשע' וזה לכך איתרו המים
 להיות דם עד אשר הגיע ליבשה ונרמז זה
 במילת' והיו כלו והיו המים אשר מקח מן
 היאור פי' בלקיח' מן היאור היו ראוי' להפכן
 כדפ' רש"י לעי' והיו לדם ביבשת פי' אחריו
 עד היותן ליבשת' ללמדינו שאין מדות
 הפורענו מסהרת כדלעיל רש"י שלא היה
 רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה
 גדול הימנו ותל' לפי זה מה שהיכו הקב"ה
 הלא אהר' אחיו הלוי ידעתי כי דבר ידבר
 הוא כלום אהרן הוא ידבר איך דבר אתה
 ואינו חושש על גדולתך וגם הגה הוא

יוצא לקראתיך כדפ' רש"י ולא תמרש כאן
 דבר ידבר בלשון בני אדם

וארא

רש"י ואל' לא הודיעו שכך שמו ואם כן שפי
 שייך למיכתב לא נודעתי דדרך המקרא
 לדבר כן לא נודעתי כלום לא בא לכלל
 הודע שהרי לא שאלו לי שאם שאלו לי
 ודאי הודעתי ומסיים רש"י שהרי בכרית
 בין הבתרים הודיע לאברהם שכך שמו ואם
 כן לא נודעתי על דרך זה טעות הוא ואם
 כן יש להקשה על פירוש רש"י דאמאי לא
 סתריה מהאי לחד דאין למרש שהיה מ
 מתאונן על האבות לפי שלא שאלו לו מה
 שמו שהרי הודיע לאברהם בכרית בין ה
 הבתרים שכך שמו ואם כן מה הל' לישא
 דקוד' ברית בין הבתרי' לא מצינו שנראה
 כאל שדי ויש לומר דהוא נמי משם ידע
 קריאת שם המיוחד וכתבינו אלא ששאל
 אחר מדתו ועניינו ועל זה היה מתאונן
 על האבות ששאלו אחר זה ומקשה
 רש"י אכ' לכתב לא שאלו לי ועכשיו אין
 לומר דלא נודעתי רוצה לומר דלא בא
 לכלל הודעה שהרי לא שאלו לו שאפשר
 מפילו שאלו לא בא לכלל הודעה מדות
 הש' וענינו שהרי משה אחר מעשה העגל
 כשיצא ער רצון בקש הראני נא את
 כבודך כדפ' רש"י שם מספיק למבין
 השתא מסיים רש"י ואם תאמר לא הודיעם
 שכך שמו כלל ולכן כת' לא נודעתי שאפי'
 קריאה ה' לא ידעו ואפי' הכי לא שאלו
 כלום וש"י שפיר לא נודעתי כהאי גוונא
 כדלעיל שהרי בכרית בין הבתרים הודיע
 לאברהם שכך שמו אע"כ לא היה מתאונן
 אלא שלא שאלו אחר מדותיו וענינו אם כן
 הל' לכתוב לא שאלו לי הן בני ישראל

לא שמעו אלי פירשי זה אחד מעשרה קל
 וחומר שכתורה ומקשה דקו פירכא הוא
 דדין הוא דישאל לא שמעו מקוצר רוח
 ומעבודה קשה ויל' דהכי עבד קו בני
 ישר שהם כבני' כבר לא שמעו לי כלומר
 לא הבינו עילוג לשוני והאי לא שמעו לי
 מלשון גמי אשר לא תשמע לשונו ואיך
 ישמעני פרעה שהוא מלך ודרך לדבר
 צחו לפני מלכים והיינו דקא מסיים ערל
 שפטים הוא אהרן ופשה אשר אמ' להם
 זנאים המדברים וגו' הוא משה ואהרן לבני
 ציווי מאת המקו הקדים משה לאהרן לפי
 שגלוי וידוע שמשה היה עיקר חלק הכתו'
 כבוד לאהרן לומר שלא היה טפל לגמרי
 ובדיבור אל פרעה היה אהרן עיקר הקדים
 הכתוב למשה מטעם זה ועל דרך זה פיר'
 רש"י בפ' דקידוש' בני איש אתאביו ואמ
 תראו והיה דם בכל ארץ מצרים כעצם
 ובאבנים שמעתי שיש רמז מכאן שבשעת
 התקופה מטילין מיני מתכת בפים ואז אין
 המזיק שולש בהן שהרי בכאן לא היה דם
 רק בכלי עץ ובאין ולא בכלי מתכת מדת'
 ובעצים ובאבנים ולא כתב בכלי סתם ויש
 להשי' אכ' אמאי לא הזכיר גם כן כלי חרס
 דהיו שכיחי בימי קדמוני' וגם במדכי בפ'
 לו עוברין משם קצת שאין לו תקנ' להשש
 תקופה במים כהג' ויל' דנקט בעצי ובאבני'
 רל בשקתות המים שהם כלים גדולי' ואין
 רגילין לעשות רק מע' ובאין שזוקקי אותה
 לכך והיו דומי' דיאוריה' ואגמיהם ומקנה
 מימיהם דהגך כעין כריכות קטנות עשויה'
 וכן משמע נמי דפיר' או היה דם בכל ארץ
 מצרים ואחי לרב' אפי' מרחצאן ואמנאנא
 שבבתים דמשמע דמאי דכתיב ובעצים
 ובאבנים לא אכלים שבבתים קאי אלא
 אשקתור' שאצל הנהרות רש"י למדנו

מכאן שמכות בכורות שקולורו כנגד כל המכות אין לפרש מכות בכורות מצרים שלא התרו עליהם עתה אלא פירוש מכת בכורות מלשון בכורים כמו והודוד האחד מלא תאנים כתאנים הככורות שפירושו החשובות שנתשללו כל צרכן והכי נמי בכרד לא לקו רק התכואה שכבר ונטלו כל צרכ כדכת' כי השעורה אביב הפשת' נבעול כדפירש רש' זה הוא מכה נודלה לעובדי אדמה שנתקלקלה התכוא אחרי שנחבשלה כל צורכה ועניניהם תלויורה ליהנות תכף ממנה י' הצדיק ואני דעמי הרשעים ומה שהצדיק אר הדן בזו יותר מבשאר המכור לפי שבמכר זו הדגירו הנה מרוב חסדו וטובחו ולא לצור שלוח שאמר לו שלח העז מקנך וגו' פרעה דעמו התריסו ברב להנם דמה שהתריסו והקשו לכנם לבלתי שלוח את העם להנאתם עשו בשביל שיעבדום אבל כאן כיוונו ל להקעים ולהתריס מבלי אמנה בכח הש' לכך אומר י' הצדיק כלומר צדיק ורחום ותנן הזהירני בחסדו ואני ועמי הרשעים בודון לבנו ולכך לא הזכיר כאן עבדיו רק עמו לפי שכתוב לעיל הירא אר דבר י' מעבדי פרעה הניס וגו' רש' הגנייה הנה למשה למעלה מן השמים רל' ודבכיהו כלומר נתן לו מעלה יתירה על מסלת השמים לפי שמכות הראשונות כלם לא הכריחו משה בהם רק האר' והמי' וצבאותם ולא היתה למעלה כל כך כי הארץ נתן לבני האר' אבל כאן נתן לו מעל' שהכריח השמים

בא אל פרעה

רש' תישימי שאני ישי לישב קצת

לא רוצה לצותה על השמלות שלא יהו נכשלין בדבר הש' דאולי ישאן כסוד עז כדכתב לעיל נבי יעקב והטהרו והחליפו שמלותכם כדפי' רש' שם ומכל מקום בשביל הנאתם לא עיכב על ידם לשואם וכפרש' שמות נמי כתב ושמלות והתם איירי בדבר י' א' משה היינו משום דגילה וסיפר לו המקום מה שעתידין לעשו ולא יעכב על ידם אבל כאן דכתב נא לשון בקשה ולא רצה להשיאם לכך שיטאלו שמלות והגעת' על המשקוף ועל שתי המזוחות מקשה למה שינה משה מאשר ציווהו הש' ונתן על כ' המזוחות תחילה ואזכ משקוף ויל' דהק' אם בנתניה כלום שתדבקו האזוב על הדם בקיר אז ונתנו תחילה על מזוזה ולא על המשקוף תחילה לפי שהוא מקורש ביותר כדאשכחן נבי חפילין של ראש דחמירי מהאי טעמא מסל יד זכש מדבקים הדם בקיר אי אפשר שלא יחזור וידבק באזוב מן הדם שנותן על המשקוף וכשהיה נתן טוב על המזוזה היה מוריד מקדושה חמורה לקדוש קלה אבל אם כהגע' כלומר בזריקה כמו שתרג' אונקלוס ודתק על והגעת' ולא תרגו' ויתנן כמו שתרגו' על ונתנו וכיון שאין מדביקין האזוב בקיר ודאי המשקוף קודם רש' רמז חשובה לכן רשע הא' דלא כתב האי רמזיה בתשוב רשע נפויש לו דאשמעינן דמי שהוא כל כך גולם שאינו יודע לשל' בחשב כרשע

בשלח

רש' כמו וירד העמלקי והכנעני והאדל' בקש ויבא עמלק דסמך מסום דבאותו מ מלחמה נצחו ישראל את עמלק ולא היה המטכן

לחוש ככ שיתנו לב לשוב למצרים אבל גבי וירד העמלקי והכנעני כתי' ויכח ויכתו היה לחוש שיתנו לב לשוב וחמוש' עלו בני ישראל מארץ מצרים רל' וחמושים רל' בחמשה מחנות דגל מחנה יהודה ראובן אפרים ודן כסימן מסר להם יעקב כמשא מטחו ומחנה לויים באמצע לפי שהיה לגין של מלך וכן מסר יעקב גם כן שהרי לא נשא במטחו כדפירש רש' בפרש' ויזו ואף על פי שעדיין לא נתקדשו הלויים ממ הגהינו קדושה בהן ובשביל מדרש רבזל רמז הכתוב כאן שחמשה מחנות היו להם כאן ובתוכה מתנה לוייה לאשמועי' שטמא מת מותר לכנס במחנה לוייה דדרש' מויקה משה את עצמות יוסף עמו עמו במחיצותיו מכאן שטמא מת מותר לכנס במחנה לוייה רש' לצד מצרים היו מקריבים כל אותה היום שפיר דדק רש' בלשוננו שכתב היו מקריבים ולא כתב שהיו חוזרים ממש ל לעקבי הים דאם כן כשהיו בשלישי מה שהלכו בשני לא היו רחוקים ממצרים רק מהלך יום אחד ומה הוצרך לפרעה להדוף אחריהם יום חמשי כדפיר' רש' בתר הכי עכ' לא חזרו ממש על עקביהם אלא הלכו דרך עקלתון שהיה מקרב לצד מצרים עד שבאו לפני פי החירות שהיה כמו מהלך יום והציאו יותר ממצרי' והאוקטור' מיהרו והלכו כיום אה' דאינו דומה הליכת יחיד מהליכת חיל גדול כמו ישראל ומצרי' שם שם לו חק ומשפט פירש רש' נתן להם מקצת פרשיות שבתור' שיעסקו בהן שבת זפחה אדומה ודינים אין לחמוה מפני מה נצטוו כאן על פרה אדמה דבשלמא שבת ודינין היו צריך להם בכל טעה אבל חקי פרה לא נצטרכו אלא עד שני בניסן של שנה שנייה שם גשופ' הפרה אח' שהוקם המטכן

והיה לכת שמו שהיה לו קודם לכן האול
 וסמו למתן תור המקור הזה כתוב וסמו רשי
 לפי ששמע קריעת ים סוף ומלחמו עמלק
 רל שהעמיד להם משה התסה עירבב את
 השעה כדפי רשי כפר בשלח אלו הן
 הניסים כנגד טבעו של עולם ורא שיש
 לעולם מנהיג והו כאילו נתייר וקיים
 מצוות דהשכל מחוייב מצו המכיר לבוראו
 את רבו וקוננו ולכך פירש לקם ירדת המן
 והבאר ועמלק רל נצחן של מלחמה ולא
 היה זאת כי אם מדרת הסד ואמת וטובה
 לישר ולא ככ נגד טבעו של עולם רשי
 פי הוא הקרוי איש זה משה שנאם והאיש
 משה עניו מאד מק' והא כתוב נמי ויהא
 משה לשבת את האיש ועדיף שפי דנקרא
 איש סתם ותירץ שאורי הראש זל ולא
 מייתו רשי ראייה אלא דמשה נמי סיקרי
 איש ולא תאמר דעכ יתרו השתחזה
 דמקרי איש סתם וכיון דאשכחן דמשה
 נמי מקרי איש אכ מסתבר דמשה והאי
 השתחזה לראל בשלום יתרו דדרך ארץ
 הוא מי שהוא בביתו שואל שלום לחבירו
 הבאמן השדה רשי גם אתה לרבו אהרן
 וחור מקשה והלא חור נהרג כבר במעשה
 העגל כדפירש רשי בפרשת כי תשא
 וזה היה אחר ית שאחר המעשה העגל ויש
 לישבו לפי שיתרו הוכיח את משה
 שישב לשפוט את ישראל לבדו והשיאו עצת
 להעמיד דייני תחתיו והשיב לומש' כבר
 אירע לי תקלה ע' שנתעצלתי במצו הבה
 ומינתי את תחתי במלחם עמלק נעשה
 ידי כדרי וקקתי לאתון וחור שלקחו אכן
 לשום תחתי כדפי' רשי' לשם ואם אעשה
 עוד בזה אולי אתק' בס' והשיבו יתרו נבול
 תכול גם את' לרבנות אהרן וחור כלומר
 אפילו אם היה אהרן וחור עסק שהחזיקו
 כבר

המשכן זיל משום דדרשו דזל ויורדו עץ
 עץ מר היה המתיקו המיק גם בתוך גם
 דבר זה ראו עיניה ואכ לא יתרהו טעמא
 מה שהיא טמאה ומטמאה כל עסקיה
 ומטהרה בהזאת והשתא מתיישב המקרא
 ומה וישלך אל המים ויפתקו המים שם
 שם לו חוק רל חוקי הפרה רשי' כקט
 דרשעים הולכים ומסורפים עולים ויורדו
 חים קצת דמשם המקרא יאכלימו כקט
 שהיו כלזן מהר כקט כמו בית יעקב לאש
 ובית יוסף להבה ובי' עשו לקט רל רשי
 אקרא דוינער קא סמך דפירש רשי' שם
 כאדם שמנער את הקדירה כך היו עולים
 ויורדים ומשחרים ולא מצינו ששברו
 להקברה בכל השיריה ענור וזה דכאבן
 וכעופרת מוכיח איפכ' אך ק' סוס וחכבו
 רמה בים מוכח נמי דהיו עולין כדפירש
 רשי' רשי' ולא השאיר לא הלטי' שבהם
 ולא הרגו כולם מכאן אנו למידים שעשו
 על פי הדיבור של שכינ' לפי שלא הזכירו
 בתהילת המלחמה דבר השם יתברך אלא
 כתב ויאמר משה איהושע משם' סמקצמו
 צוהו שאם מפי הגבור אמאי וכאשר יגיה
 ידו וגבר עמלק ולכ' הוצרך רשי' להוכיח
 כאן שעל פי הגבור היתה כאן המלחמה

וישמע יתרו

רשי שמע יתרו קריעת ים סוף ומלחמה
 עמלק לא רצה רשי לפרש דשמע מאי
 דפירש קרא את כל אשר עשה וגומר כי
 הוציא משום דק' לרשי למה קראו כאן
 יתרו והלא לא ניתוסף היו אלא לאחרי
 שנתנייר וקיים מצות וכאן תחלת ביאתו
 לישראל כדי להתנייר ולקבל התורה

כבר לא ידע בהם חוקה לחזקה בטורת
 זה ולקמן פירש רשי אהרן נדב ואכיהו
 לפה רל שם שהיה וידא חור לא היה קיים
 רשי' מצינו מרת טובה יחידה על מרת
 פורענ' ה' מאו' תימא וכי חושבנ' אתי רשי'
 לאשמעינן ויל' דרעת רשי' הא דכת' גוצר
 חסד לאפי' איגורל' ממש כפשוטו דכיון
 דששת לפי' הו' עלמא לא יגיע העולם
 מראשו ועד סופו כלל וכלל אפי' לאלף
 דור לא לא אתי קרא אלא להאי שעורא
 דמרת טובה מדונה ויתירה ה' מאו' פעמי'
 רשי' תחתית ההר מלמר שנתלש ההר
 ממקומו ונכפה עליהם בניגוח עכ' ומק'
 במס' שבת אכ' היו מוכרחי' לקבל התורה
 ומתריץ בנמצא התם אך נמצא בדברי רל'
 למה הריחם לכך כדי שיהו דומי' למאנסי
 האש' ולא יוכל לשלח' כך הבה לא יוכל
 לשלחינו כל ימיו וכל העם רואים רשי'
 מלמד שלא היה בהם סומא אע"ג דרשינין
 האי סקר' דלעי' לעיני כל העם וכדפירש
 רשי' שם מכל מקום צרינין האי קרא לום'
 שלא היו עיניה' כהות וסמות מפני שראו
 בנילו' שכינה דאפי' המסתכל בכתבים
 בשעת שפורשים ידיה' אר' חזי בירושתמי
 דעיניו נעשה כהו' מפני שהשכינ' שורה
 עליה' כש' כאן שהיה גילוי שכינה ביותר
 ומה שכתב רשי' כאן פנינו שלא היה כם
 אים וכו' ולא פי' זה לעי' גבי לעיני כל העם
 משום דההו' ק' בלשון הבטחה הוא נכת'
 אבל וכל העם רואים וכן יענינו כל העם
 נעשה ונשמע כולם בלשון מעלה נכתב
 ושייכו אהרדי'

המשפטים

רשי' מה ראשונים מסיני אף אלו מסיני
 אע"ג דפרשה זו סמוכ' ממש לפרש מתן

תורה מסיני אצטריך קר' לרמו לנו דמצא
 שנמצאו בפרש' זאת מסיני מפי הגבורה
 באו לפי שרוב אלו מצו' השכל מחייב אות'
 יותר משאר מצות אלהיו' ולישב העולם
 ומנהגו שנצטוו הייתי אומר משה מרעת
 עצמו סדר אותם ופי' דקדוקי לפי סדר
 מנהג העולם בא הכתו' ורמז שכולם מפי
 הגבורה מסיני נצטוו רשי' בשבט שיש
 בו כדי להמית הכתו' מדבר כדיליף מבר
 ישראל וקשה אם כן לפה דמבר ישראל
 ילפינן ליה בשבט למה לי דלא איצטרי'
 למידי' ויל' דאיצטריך לשבט היכא דאיך
 בו כדי להמית בתוך יום או יומים אבל יש
 בו כדי להמית אחר או יומי' אפי' הכי חייב
 אם מת תוך יום או יומים והרמבם בהלאו'
 עבדים מצריך בשבט לדרשה אחריתי'
 רשי' אכ' למה נאמר שור וחמור שור ולא
 אדם חמור ולא כלי' ולא רצה רשי' לפר'
 דדיבר הכתו' בהוה כדפי' לעי' גב' כי יגזר
 שור דהת' נקט הכהמות המצויות ביותר
 דאיירי בהן בכמה מקומות בטעני' ופרקה
 חסימה ובחרישה אבל הכא גבי בור עכ'
 לא הו' דרך הוא שיפול שור או חמור
 בתוכה ואדרב' שה או גדי אורחים טפי
 דהא מסיק בפ' שור שנכת את הפרה ששור
 פקח פשור' ודוקא שור שהוא שוטף
 או חרש או פקח בלילה ואם כן הל' לכתו'
 בהמה ילדה כנק עגל אושה או גדי דהו'
 דווקא אבל שור וחמור צריכה לאוקמה
 שהו' חרש או שוטף או בלילה ואין לתרץ
 להכי לא פי' רשי' כאן דבר דכת' בהוה
 משום דנקט תרי' שור וחמור וכיון דהו'
 לדרש' אתי' איך נמי לדרש' אתי' דאכ'
 אמאי קאמ' כפר' הפרה שה דאביד' לדרבי'
 הכל' וחמור דבור לרבי' יודאקשה
 נימא דאיהו לא דריש אלא חד דמיתר'

נבי שואל לא כתב אלא ונשבר אמת ולא
 כתב או נשבה כדכת' נבי שום שבר משום
 דהכתוב נא לרמח דאילו שואל פטור
 סמיתה מחמת מלאכה כדאיתא פר' השול'
 משום דסברא הוא דלא לאוקומי ככילת'
 שואל הוא רמיה דלא כתיב שבו נבי שול'
 מסום דלא שייכ' ביה נשביה מחם מלאכה
 כמ' בשבירה ומתח' השתא דהו' פירש דקרא
 הכי ונשבר או פירש מעצמו ולא מחמת
 מלאכה שלם ישלם אע"כ דאיכא שבירה
 ופיתח דפטור כמו מחם מלאכה דהמשאל
 מסיק מדעתיה חזק זה ומחיל עליה מכל
 מקום חייב לשלם ועיין פרק השואל בהא
 דיליף שבויה לגבי שואל דמסמע לפום
 ריהטא תיובתא לסברתי אבל יש ליישב
 שפיר' אם ענה תענה אותו פירש רש"י
 גזם ולא פירש עונשו ומקש' הכתיב בתרי'
 וזרה אפי' וזרתי אתכם וגו' יכול לתרץ
 דעת רש"י דהאי קרא אם ענה תענה אותו
 לא קאי אאלמנה ויתום אלא אכר וראייה
 דנכתב בלשון יחיד כמ' אזהרת הגר וגר
 לא תלחץ ואי אאלמנה ויתום קאי הל'
 למכתב אם ענו תענו אותן כבאזהרתו כל
 אלמנה ויתום לא תענוק אף על גב דאזהרת
 הגר בלשון לחיצה נאמר דהיא שיבה זו
 היא ביאה ואם כן מה דמסיים קרא שמוע
 אשמע צעקתו היינו גזם ולא פיר' עונשו
 וקרא דזרה אפי' סיהו קאי אעיוני אלמנה
 ויתום דקא מסיים ביה דהו' נשיכס אלמנה
 ונשיכס יתומי' מדה כנגד מדה אבל אזהר'
 דגר לא הי' שייך מידת עונשו זה כלל עיין
 בסמ"ג בפסוק אלמנה ויתומים המדקדק
 בלשון רש"י יתבאר לו דהו' דהוא דכת' אם
 ענה תענה אותו לא צעק יצעק אלי ולא
 כתבה וצעק יצעק אלי דהו' מסמע דע'
 העיוני צעקתו שומע אשמע ותורה וגומר'

ומדכת' לא מסמע דמה דכתיב ענה תענה
 אותה כי מפסיק העניין וכי אם צעק יצעק
 הוא נתינת טעם לדבר ולא ע"כ דא' דכתב
 ואם ענה תענה אינו אלא גיזום ולא פירש
 עונשו

תרומה

רש"י נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו יג'
 דבר' האמורי' בעניין אף על גב כשתמנה
 פרטם תמצא יותר מיג' זהב וכסף ונחשת
 ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים
 ועור ות' אים מאדמים ועורות תחשים ועצי
 שיטים ושמן ובשמי' לקטרת ואבני שוחם
 ואבני מלאים הריו טו' ויל' דלא התנדבו
 לצורך שעה רק יג' דבר' אבל הכסף שהיה
 כא' לצורך עשיית המשכן וכליו הנזכרים
 בפר' לא התנדבו אותה אלא כחוב' אחיא
 והשמן למאור שמונה הכתוב כאן וקוקה
 היתה לדורו' ולא לפי שעה נתנדבו כאיג'
 ולכך לא חשיב רש"י בכלל ההיא תרומה
 נדבה דאיפשר לדורו' הייתה באה מתרומ'
 הלשכה' רש"י שנאמר משוקדי' כפתוריה
 ופרחיה למדנו שהיה בקנה האמצעי שני
 כפתורים ושני פרחים לבר מן הג' כפתורי'
 שהקנים נמשכים מתוכ' תימ' אי משוקדי'
 קאי אכפתורים ופירוש מל'ן דכפתורים
 אחריני הו' דיל' הן הן הכפתור שהקנים
 יוצאין מהן וכתבינה הכא לאשמעינה
 דמשוקדים הו' אנהו מהפרחים שבמנורה
 ואי הו' כתיב משוקדי' גבי כפתורי' מכפתורי'
 לא שמועינה הפרחים ויל' דאי משוקדים
 אכתריה קאי אכפתור ופירש' אי סברא
 לימר דמשוקדים בקנה אחד כפתורי' ופירש'
 נמי אכתריה קאי אכ' שמעי' דכל הפרחים
 שבקנים

שבקנים שבלבד הו' משוקדי' ותו לא הו'
 במנורה לא חד בריכ' ומא ליכא למימר
 אחריני הו' רש"י ומנחת על עובי הכתלי'
 ארבעת' תימ' דמוכ' בפ' דכ' דחלל ארון
 הוא אמתים וחצי אכ' היאך הגיעו אמתים
 וחצי של כפור' על הכתלים ואף על גב
 דודאי לא היתה גופלת תוך החלל כדאמ'
 אמתים באמתים לא יתיב סמ' דוחק לומר
 דמקרי מונח על הכתלי' כהגדיל' בדוחק
 דהכפרת רחבה היתה מעט בפנים שלא
 עלה סכפנים שהוא נתונה בה על חלל
 הארון ואתו רוחב הייתה מונחת בה על
 הכתלים ולכך פירש' בתר הכי דהו' עובי
 טפח' רש"י ואם כדברי הברייתא נמצא
 פרוכת משוכה מן הקרשי' מקובי הבריית'
 אפי' בי רב נמי לא קראו יל' דהד' עמודים
 שהפרכו' נתונה עליה עובי כמו חצי אמה
 והפרכת נתונה עליהם מבחו' ואת' עמודי'
 היו עומדים בשפת' אמו' של קרשי' קרשי'
 כדי שיהא בין קרשים קרשים ממש יעל'
 בלי הפסיק העמודים נמצא העמודים
 משוכים כלפי חוץ כשיעור עוביין'

וכשהפרכת נתונה עליה מכחוץ הרי הו'
 נמשך בתוך האמה שתחת הקרשים ואף
 על גב דלאו פסח תחתיה היה ידוי קרא
 סימנא בהם ואם נאמר דעובי העמודים
 אמה היה אתי שפיר טפי ואע"כ דאכ' בציר
 ליה אהל מועד דלא הו' עשר' אמה באורך
 כדפירש רש"י בתר הכי' ויל' דמחלל בין
 העמודים משכחת לה עשרים ובחכי נמי
 מתיישב מאי דמקשה ארשי' דפירש בסוף
 הפרשה נמצא לו כ' אמות רוחב מאחוריו
 מהקלעים שבמערב עד היריעה שאחוריו
 המשתכנן וכן לצפון וכן לדרום' היאך יתכן
 וזלה עובי הקרשי' אמה הו' וקא בציר לה
 אמה לכל צד לא יל' דהעמודים שהקלעי'
 שתי כתיפות חוברו' אין לתמוה אמאי לא
 פירש קרא סאיה מינים או מכמה מינים
 נעשו הכתיפות הא' החשב שהוא ארוג
 באיפוד פירש ק' מעשיהו כש' שהל' לפר'
 הכתיפות שהיו חוברות אלא דסמך קרא
 אמאי דכתיב נבי חושן כמעשה איפוד
 תעשנו' החושן לא היה מחובר ומקושר
 בשום צד לאיפוד עצמו רק לכתיפו' כדפי'
 רש"י ומוכיח קרא הכי וסברא הוא דהא
 דתולה הכתוב מעשה חושן כמעשה איפוד
 מפני שהיו מעמידו עי' שהיה נקט' ונתפר
 בו אם כן ידעינ' שפיר שהכתיפות היו
 כמעשה האפו' שהיו הן היו המעמידים
 ד א 4 א

תצוה

את החושן רש"י ותרע לך שהן הראשונים
שהיו בפרש' אה פקודי לא הוכפלו הימא
לפי זה ב' שבעות שבארן וזר שבמסגרת
השולחן דפירש רש"י בפרש' תרומה גם כן
דהן הן הראשונים שהחכרו כבר ואעפ"כ
הוכפלו בפרשת ויקהל ויל' דהני קראי
דטבעת בחד עניינא כתיבי ואתר עניינא
קיימא וע"כ לאיזה טעם צורך נכתבו כך
כי בצוואה גופי' שהיה יכול לקצר ולכת'ו
אחד ואפשר דמאותו טעם גופי' הוכפלו
גם כן בעשייה אבל הנהך קראי דכמשבצ'ו
ושרשרות לפי פירוש רש"י לפי אורחיה
דקרא כתב בפעמ' משום דשייכי לאפוד
ולחושן כתבו לאח' צואת האפוד ולאחר
צווי החושן ומשום הכי לא כפלו בעשייה
וקל' רש"י נתקיימו כל המקראו ציץ על
הפתיל ופתיל על הציץ מתוך דבר רש"י
מוכת דה' דכתב ושמתם אותו על פתיל
תכלת ר"ל שהציץ היה נתון על החושן
הנמשך מתחתיו כדי לקשור בו ותימ'
דפרק ראשית הונו תניא כיפח של צמר
היה נתון בראש כהן גדול ועליו הציץ נתון
לקיים מה שנאמר ושמתם אותו על פתיל
תכלת והספר פרי' סיני' התם ע"ש וחזרת
אותה אבנט אהרן ובניו תימא דבעשיית
כת' כהדיא שחנר את אהרן אבנטו מיד
אחר הלכשת הכתונת קודם הלבושת
המעיל חושן ואפוד וציץ ומצנפת וכאן
בצוא' הקדים את כולם ובתלמוד בסדר
זומא דחגירת אבנט לכגון היה קוד' למעיל
ומצנפת ציץ וחושן ואפ"ו קצת דהגירה
היה רמז לזירה בדמיתרגם אונקלוס חרזי'
יתחן ובכל דוכתא מתתמן חגור לשון
זירה וכן הוא לשון המקרא אזור כנבר
חז"צ' ולכך כללם יחד אהרן ובניו
בצואה לבישת כלום זיתם כולם בעבודה

כי תשא

תשא רש"י ואף על פי שהפקדתי על צואת
מלאכת המשכן א"קל בעיניך לדחות את
השבת ובתר הכי פי' רש"י גמ' אך למיעוטא
שבת ממלאכת המשכן ויל' דאי' לאו אך
לא שמועינ' מדרשא קסייתא אלא שלא
תדחה שבת על ידי ציבור כהנאו הנדבחה
כמו בהוצאה ובהעברה בשאר מלאכת
לצורך ההובאה אבל מלאכת האומנים
עצמו דמקרי טפי לעבודת' היא תדחה
שבת כעבודה עצמו לכך שינה וכתב אך
ולשון רש"י משמע דלכתחילה כתב על
הצוואה לצוואת על מלאכת המשכן דהיינו
ההכאה דכתיב איש ואשה אל יעשו עוד
מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם
מהביא וגבי אך פי' בזרזו המלאכ' משמע
תיקון המשכן וכליו רש"י ויש בלשון הזה
שפיכת דמי' כדכתי' יקומו הנערי' ואף כאן
נהרג חור צריך ליישב קצת אמאי האריך
רש"י להבי' ראיה מחור ולא מספך על לשון
לצחק כדמספך עליו לעני' גילוי עריות דלא
אשכחן מפורש בסמי אזור ששאו בנילוי
ערו ויל' דפשיט דקרא משמע ספי אנילוי
ערו מאשפיכת דמי' ולשון מצחק אשכחן
בכמה דוכתי' דקאי אתשמיש לפי שהוא
בא עי' צחוק כמו ביצחק מצחק את רבקה
אשתו

אשרו וכדמרתגמינן וכמו ומהוך דבר
המביא לידי גיחוך אבל לא ידעינן אי
בהיתר אי באיסור ערות וקא מייתי ראיה
מלצחק בי אבל שפיכת דמים מן הלשון
עצמו לא משתמע דאדרבה אין מצחקין
לשפיכות דם וצריך להביא ראיה דגהרג
חור' אג' גילוי עריות מוכח הכא מקרא
אחרני' כי שחת עמך כודקל בכל מקום
שנאמר השחתה אינה אלא דבר עורה ועז
ממ' אי' לאו לצחק לא הוי מקמינא קרא
אלא אעניינא גופי' דבעז קראי קיימי'
כי א' בכגו פיר' בן כחו מישראל כדפיר'
רש"י על האומר לאביו ולאמי פרק וזאת
הברכה רש"י ודבש מן התמר יעין בפרש'
כי תבא רש"י אליעזר לימין משה כי היכי
דליא לטרון לאהרן לעמוד ולישב בימין
משה ובתחילה חזקק לשמאלו בהיותו
עמו לכדו כדן תלמוד לרב כך מפרק' ב
בכיצד מעברין ששת ימים תעבוד וכיום
השביעי תשבות בהריש ובקציר תשבות'
ותימרה למד הפסיק בשברו בין פסח
לשבעות דב' המועדו ובקרבנו המוספי'
אקדמי' לשבת לכל המועדות כשלמא
למאן דרריש בחריש ובקציר אקצירת
העום דרח"ו שבת אתי שפיר דרמזא הכי
משום דקצירת העום בשנינו של פסח הוא
לא למאן דדרי' ללמדינו שצריך להוסיף
מחול על הקורש בשביעית כפירוש רש"י
קשה ויל' דרמו גם כן אסמכתא דתוספת
הגדול שהייתה בשביעית היתה בשדה
הלכן מספח ואילך קרא יתא בסמג' וכיום
ראשון של פסח בלאו הכי אסור בכל
מלאכת השדה

ויקהל משה

רש"י לפי שמסר נפשו על המלאכה יותר
משאר חכמי נקראת על שמו אעפ"כ שהאמ'
שנקרא הוא ראש לחכמים ואפי' אליאב
היה נגדו אחריו דכתיב ואתו אהליאב
ממק' לרש"י למא לא הזכירו בתחלה ויעש
בצלאל את המסכן וזהו דריש רש"י לפי
שמסר נפשו על המלאכ' שהיא מסודרת
יפה שפשה ציוה לעשות בה כלי' תחילה
והוא מדעתו עשה המסכן תחלה כד'
שידא מקום לכלי' להעמידם כדאית' פ'
בתרא דברכו ולכן הזכיר שמו על הארון
שהו' מקודש שבכליו ובכל עבודת המסכן
להודיע שמסר נפשו על סידורו ועל ח'
העמדתו כמראות הצבאות יש מאן
גם כן רמז סבילה לבעלי קרויין לתפילה
ודברי תורה דהכיור נעשה לרחוץ ממנו
כבאו אל אהל מועד דהיינו דברי תורה
דכתיב ונועדתי לך שם וגומר את אשר
אצוה אותך או בנשמתם אל המזבח דהיינו
תפילה דתפילה נגד התמידין תקנתו
לכך נעש' הכיור מן המראו שהוא מניל
את הקרי לומר מי שהוא בעל קרי ירחוץ
ורשי דרשו שפי' בעמ' ודברי תורה כפשיט
יפוצץ סלע ויהדיו יהיו תמים על ראשו
תימ' דבכל פרש' העש"י לא מצינו לשון
עתיד נכתב בכלן לא ככאן ויל' דרש"י
פי' לעיל גבי פר' תרומה דמספך ליה הני
טבעת אי קבועות היו אי מסולטלות היו
ומחאי קרא מספך ליה אי להכי כת' לשון
עתיד שפטי לשלו היו ושייך לשון עתיד
כלום אינו מזומני' מיד להיו תמי' לא יהיו
תמים כשפביאין הטבעת מסקוב אחר
להתמיסם או לאידך גיס' כת' יהיו לשון
היי' כלום הו' להיו תמי' לעולם בהעמדה
שהיו הטבעות היו קבועים שם ובתחלת
זקיפת' והעמדתה מכני' לחוכה ודחוק

אלה פקודי

רשי אפילו דבר שלא אמ' לו רבו הסנימו
 דעתו למה שנ' לו בסניו פלשו רשי משמע
 דלאו קאי אסדר עשיית המטכן זכליו כ
 כדאי' פרק בתרא דברכה שהבאתי בפרשת
 ויקהל דלא שייך כולי' האי על דה' לומר
 דברים שלא אמר לו רבו לא משמע דרל'
 שאר דברי ועל זה תימה היאך שיכה לומר
 כל שנאמ' לו בסניו דבשלם בסדר עשיית
 המטכן איכ' למימר דסבור משחאין קפיד'
 בדבר אבל לשכח ציווי הוא תימא קצת
 ויל' דמדעת' שלא אמר לו כל צור' המלאכ'
 כי היה בדעתו לעשותה ולנוסרה מעצמו
 כדמשמע בפ' רטי' בסדרא זו הוא שראוי
 שיעשה מלאכת המטכן וצלא אל השב
 ועשה את כל הצורך מדעתו כמה שנאמר
 לו בסניו ולא נשא' לו לא הקמתו כדפיר'
 רשי וחתן את השלחן על יד המטכן צפונ'
 כשתדק' בצואה ובעשיי הכלי ובהכנסתו
 לגרתקו בענין המסעות לעולם השלחן
 מוקדם למגורה ונם כשתדקק במסע
 הדגלים חגיגת הלויים לעולם צד דרום
 חשוב מצד צפון וסאן השלחן היד' נותן
 בצד צפון ומכאן סמכו רחל הרוצ' שיחעשר
 יצפון שהרי השלחן היה בצפון ושולחן
 רמו לכתר ומלכ' וגם כת' מצפון והב' יאתה
 הרוצה להתחכם ידרי' שהרי המבור' בדר'
 כלומר אור תורה ושמש נכ' לעולם בדרום
 ולפי פשוטו כן הוא שהנכ' למשכן הלך
 מסורה למערב ונמצא השולחן לו בצפון
 על יד ימינו החשיבותו

ויקרא

רשי בלשון שמלאכי השרת משתמשין בו
 יש לום פשו הכי כתב אלף דויקרא זעירא
 במסור' בלשון ויקר כלום ביקר נתקררה
 דעתו של משה על מדו שנחלש דעתו כ
 כשנא הקנה לצוות לו תכ' זכר שהפסיד
 את כהונתו באמרו שלח נא ביד תשלח
 כדפירש רשי' שב' הכא כשהשוחהו הקנה
 למלאכי השרת נתקררה דעתו אמר אם
 איני משרת למשה הריני משרת למעלה
 רשי' כשהוא אומר זכר למשה ולא טומטום
 ואנדרוניגוס תימא קצת בשלם אנדרוניגו
 איצטריך למיעוטי דבריא בפני עצמו היא
 לא טומטו אמאי אצטריך קרא למיעוטי
 ספיקא ועיין בפ' בתוספתא דהולין גבי
 חור' ובני יונה ובגמרא סוף פרק לו מומין
 בככורות רשי' לאו כשאנינו מינו תלמוד
 לום יקריבנה הראוי להקרבה פי בשאינה
 מינה שאר קרבנות כולו שאינה כליל דאי
 איפשר לתקן דלא מצ' לידע איזו כליל
 ואיזו הוא נאכל אבל לקמ' גבי זריקו הדם
 מרבה אפילו שאינו מינו שתרוייהו למטה
 מן הסיקרא הם לעיל דרש מורי יצו
 דאלף זעירא רל' מעט דסדר קדשים וסדר
 שהרות לימד חמור לכך נקראים חכמה
 ודעת לפי שהן חמורים למודים זעו' ואפי'
 הכי מעט דא אלף לשון שג' אפי' רל'
 בקר זעיר לכך איתא במסורת אלף זעירא
 כלומר יבואו קרבנות ויכפרו על מעשה
 העגל ועוד יש במסורת מהרם דמשה כתב
 בתורה ויקר משום עגוה ועיין שם רשי'
 להביא עולת הצאן לסמיכה אע"פ דמי' לתא
 טובא צריכ' למילף בחיק' דואם מן הצאן
 דכפ' מיעוטי כת' בכקר דלא כתב בצאן
 וכן איפכא ממ' סמיכה איצטריך לתרוייהו
 דכיון דלא הזכ' הכתו גבי צאן כמו שהזכ'
 בכל הקרבנ' שב' ויקרא שלמי' חטא גבי
 כשבה

כשבה ועו' דדמיא להדי' דלא נהג בצאן
 של עולה רשי' לפי שיש באמורי כשב
 מה שאין באמורי ע' לפיכך נחלקו בשתי
 פרסיות ואע"פ דצאן ובקר שוים ככל
 דיניהם כדפירש רשי' ואם מן הצאן ו'
 מוסיף על ענין ראשון אמפי' הכי חלקם
 לכ' פרסיות גבי עולה ואין לומר משום
 מיעוטי דמזהם וחולי' חקן ואין צפון בכמה
 חלקו דכל הני שייכו נמי בכקר והוה ליה
 לכוללו בקר וצאן ולמיכת' כל המיעוטים
 גבייהו אלא משום דתרי' מיני' ניגוה בקר
 וצאן ראוי להלקו כתרי' אכ' כשב תרוייהו
 שה מקרי אי לא הוה דחלוק כהקרבנות
 לא היה ראוי לחלק כי הכי דלא חילק'
 גבי עולה דהת' שוי' הן דכולו כליל'
 רשי' תל' פר' הא כיצד זה בן ג' שנים ולקמן
 פירש גבי איל ושה בן שתי שנים יל'
 משום דאמרי פרק הלוקח בככורות דפרה
 בת ג' שילד' ודאי לכך וכן רחל' בת שתי
 שני' משום דקודם לכן אינ' דאוייה לילד'
 ומסתמ' ה' הזכרים כה' אינם ראויים
 להוליד קודם זה והמ' ונמצא נ' יוצא
 מכלל בן שראוי להוליד והכי דרשינן
 כה' נבי בן סורר ומורה ואיל בן ב' שנים
 נקרא גם כן שה כלום בא לכלל שנותיו

צו

אין זה חובה אלא דרך ארץ פירש
 מדחיקו ללבוש בני פחותים מאלו
 כדדייק רשי' בתר הכי מאחרים אכ'
 עכ' אינו חובה בשביל כבוד העבוד' שלא
 ישמש כבנדי מלוכלכי' דמאי אכפת ליה
 לקרא מה ילבש וכפ' דיומא מוכת דמי'
 רשי' דאין זה חובה דקאמ' הכא רל' שיהא
 חובה ללבו' בנד' חל' ודור' התם דאקישו
 לבגדים שפשוט דבעי' תחוייהו קודש ואכ'
 אסאי כתב אמרי' ללמדך דרך ארץ שיקח
 פחותה כדפירש רשי' הכא רשי' ואינו
 בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא
 לשמה תימ' היכא מצינו למימר הכי
 הא כתיב לעיל גבי מנחה כחטאת כאשם
 ופ' רשי' כחטאת למנחות חוטא לשמה
 וכאשם למנחות נדבה שלא לשמה
 ואיפכ' ליכא למימר דגבי חטאת לשמה
 כתב ויל' דהו' מחלקין בין האשמו דאשם
 גזיר דמי לנדבה ואיהו ההו' שלא לשמה
 ואשם גזירות האשם מעילות דמי לחובה
 ואינהו הוו לשמה רשי' למדנו ג' כתבים
 זקוקים להם פירש אחד המביא מביית
 המטבח' ונתנו ליד הבעלי' ואחד המניף
 עם הבעלים ואחד המקטיר וגבי פר כתב
 ויסמך אהרן ובניו לשון יחיד וגבי אים
 תרוייהו כתב ויסמכו אהרן ובניו לשון
 רבי' היינו משום דפר בא לכפר על אהרן
 במעשה העגל כדפר רשי' בפר' תצתה תלה
 הכת' עיקר הסמיכ' באהרן לשון יחיד אבל
 ק' לפי' לעיל בצואה אמאי כת' בפר' ואיל
 המלאים וסמך לשון יחיד ובאיל העולה
 כת' יסמכו ויל' קצת הצואה חיסך הבה עליו
 משו' כבודו ולא פ' בכי אור שהו' סרח יותר
 מבניו אבל כאן בעשייה מתוך ענותנותו
 הקדים מעצמו להיות עיקר כסמכה בפר'
 כדי לכפר על מעשה העגל

שמיני

רשי' מלבד עולת הבקר כל אה עוש' אחרי
 עולת התמיד הא דלא כת' האי קרא לאחרי
 הקרבת השלמים ולא שמעויען דגם הם
 הזקרו לאחרי עולת הבקר משו' דלעיל
 בפרש' צו כתב בהדיא וערך עליה העולה
 והקטיר עליה חלבי השלמים ומינדה ש
 שמעינן דעולת התמיד תקדים לשלמים
 כדפירש

כדפירש רש"י שם / רש"י קרבן העם שעיר
 עזים ועגל וכבש כל מקו שב' עגל בן שנה
 הוא ומכאן אתה לומר מקשה אמאי פירש
 רש"י הכא דבכל מקום שב' עגל בן שנה הוא
 ומכאן אתה לומר לעי' דכת' בקרא בהדיא
 ועגל וכבש בן שנה הל' לפרש הכי / ומא
 שייך לפר' הכא מה נקר' עגל דרש"י מייתי'
 הכא עגל אנב גרראיש לום דקשה לרש"י
 הכא אמאי לא כתב קרא בני קרבן העם
 כדכת' בני קרבן אהרן דפרט הכתו' ועשה
 את חטאתו ואת עולתו ובני העם היה נמי
 חטאת ועולה והיה לכתו' ועשה את חטאתן
 ואת עולתן ונראה לרש"י דמיושב הכי
 משום דחטאת העם היה שעיר עזים ואין
 צריך לפרש דבלשון קרבן העם הוא דכל
 חטאת הציבור שעירים היו בראש חדש
 ויום כיפור פנימי וחיצוני ואם כן קרבן העם
 שכתב קרא רוצה לוי' קרבן המיוחד לעם
 דהיינו שעיר עזי אבל בני קרבן אהרן שהיו
 עגל חטאת לא היה לו לכתוב ועשה את
 קרבנו סתם דהיי' משמע דוקא דעושה את
 כסתם קרבן דעולה הוא וק' לרש"י על זה
 התיר' דעגל בן כקר' כתיב בני חטאת אהרן
 והיינו פר' בקר ואיזה נמי מיוחד לכהן
 גדול כדאשכחן ביום הכיפורים ופר' כהן
 המשיח ובשבעת ימי המלוואים וכו' ואם
 כן אי כתיב קרבנו היה משמע נמי קרבן
 המיוחד לך והומויי שב' רש"י בכל מקום
 שנאמר עגל בן שנה הוא וכפרשת ויקרא
 פירש רש"י דבכל מקום פר' בן שלש שנים
 הוא ואם כן עגל ופר' תרי מילי נינהו ואין
 כאן קרבן המיוחד לכהן גדול / רש"י
 שחטאת שמיני וחטאת נחשק לאו לכפרה
 באו אע"ג דבחטאת שמיני כתיב בהדיא
 ועשה ארץ קרבן העם וכפר בעדם כיון
 דאינה קניע לדורות שלא איקרי כפרה

אלא הכשר כמו וכפר עליו הכהן ושחרה
 כיוצא בו בכל הקרבנו' שבא על השומא
 כתיב בהו וכפר עליו הכהן ולפי' פשוטו
 אינה אלא חיקון והכשר / רש"י מכאן
 שצרת תלמיד חכם מוטל על הכל תימא
 מנלן הא דילמא משום דאינהו גופייהו
 תלמידי חכמים אבל אם היה אירע להוצרה
 כגון בניים קטנים וכי האי גוונא אינה מוטל
 על הכל ויש לומר מדכתב אחיהם וילא
 אחיהם אלא משמע דיקרא דחיים היא
 הבכייח על השריפה / ומכל מקום ליכא
 למיפשט מיניה סוף פר' נגמ' הדין דהספדא
 וקרא דחייא הוא דאיכא למימר צרד
 ובכייח לחוד והספד לחוד /

תזריע

ובן יונה או תור בכל התורה הקדים
 תורים לבני יונה וכאן הקדים לבני יונה
 חוטעים משום דבכל מקום באו שני תורים
 או בני יונה והיה האחד עולה והוא דרוק
 וחדר תקפידה תורה על המוכר ויפרח
 תורים גדולים יותר מבני יונה כדאיתא
 בפרק קמא דחולין הקדימו תורה להם
 לומר שמצוה בתורים ואם אי אפשר יביא
 בני יונה אבל כאן לא היה כי אם פירח
 אחת להטאת לא הקפידה תורה בה אם
 גדול אם קטן ואדרבה תמצא רוב חטאת
 שעירות ושעירים קטנים שבחממות /
 רש"י לא הקדימו הכתוב אלא למקרא
 פירוש שהכהן קרא עליו שם קודש
 שמפרשות בעשיית כהן או בלקוחת ח
 הבעלים בתחילה כדאיתא במסכת יומא
 ורש"י אייתא ליה בשמעתא בפרק בכל
 מערבין אבל להקריב למזבח חטאת
 קודם

קודם דכפרה הולכת קודם הדרוק לעולם
 כדי לרצות כדפירש רש"י בפרשת ויקרא
 רש"י או ספחת שמו' ננעי' הם תימא גדולה
 דבמסכת שבועות מוכת בהדיא דספחת
 לא שם ננע הוא כלל אלא אדרבה הוא
 תולדה לבחרת ותולדה לטאת מלשון
 ספחני כאחת מן וגומר וקרא דהכי נמי
 מוכיחין דלא מפרש לא טאת ובהרת ואם
 תאמר דמספחת הינו ספחת אם כן כיון
 דמספחת ננע שחור הוא כדכת' קרא למה
 הפסיק בין השמאות ויש לומר דאירכת
 הכי מתורה רש"י ורל' שמות ננעים הם
 כלומר ננעים טמאים וטהורים משום הכי
 הפסיק למדרש ביה נמי לשון ספחת
 ולרבות תולדות /

תורת המצורע

רש"י עץ ארז וצוזב לפי שהננעים באין
 על ידי נסו הרוח מה תקנותו שיפיל עצמו
 בארז ותולעת תימ' קצת לפי זה בני ננעי'
 בתים למה הזקיקו הכתוב אדרבה בשורה
 הייתה שיכאו ננעים בבתים בארץ כנען
 כדפירש רש"י ולקמן ויש לומר דהתם נמי
 צריכה הני מיני דכשימצאו מסמונים ירום
 לבבם כדכת' בסף וזהו ירבה לך ורם
 לבבך / ורמזה תורה שיפיל עצמו כארז
 וכתולעת שלא ישכח המקום בה / רש"י
 יכול תהא תחישתו במקום העמדותימר
 דהעולה וחטאת יצאו גם כן מן הכלל
 בהעמדה זו דכתיב קרא אכולהו והעמיד
 הכהן את האיש המטהר ואת ויש לומר
 דחטאת והעולה לא סד' שישחטו במקום
 העמדתו דלמאי הלכתא דלא הול' מצורע
 שום שייכות בכייהו אבל אשם שהוא נתן
 על

אחרי מות

בזאת יבא אהרן בנימ' תי' רמו לשני בית
 ראשון ולבית שני לא רמו משום דכתב
 הכא יבא א' הקדש והיינו א' הארץ שהוא
 מקודש שבכלים ובבית שני ביטל הארץ
 ולא היה שם רקאבן שתייה / רש"י ובשר
 לא ירחץ ונשא עונו על רחיצת גופו ענש
 כרת ועל כיבוס בנדי' מלקות ואע"ג דונשא
 עונו אתרוייהו כתב מכל מקום שפיר
 דרשינן הכי מדכת' הכא ובשרו לא ירחץ
 ובקרא קמא לא כתב לא ורחץ במים שם
 לפעושי אתא בשרו ולא בנדי' / רש"י
 ואותו מקום שישיבו ישראל מקולקלין היו
 מן הכל לכאור' דמאשר ישבתם בהדריש
 הכיוק' אם כן אמאי איצטרך אשר אני
 מבי' אתכ' שמה לפי' ויל' דארץ שלא ראהו
 עדין ולא ידעו אורחיה דקרא לברך הדבר
 ולכתוב אשר אני וגו' אבל ארץ שראוהו
 החכירוהו לא הוי צריך לכתו' אשר ישבתם
 בה אי לא למדרש שאותה מקום ישונם
 היה מקולקל מן הכל / ומסך אהרן את
 שתי ידיו ידו כתיב מכאן מסך למה ש
 שכתב הרמבם בהלכות תפילה שיהא
 ידיו כפופים בשעת התפילה כפופה מינית
 על

על ידו חשמלית כעבדא קמא מריחזכתב
ידיו בלשון ידו כלום שתי ידיו יהיו כאחד
ואי פירש ידיו רבוקות זו בזה שמש כמו
סקצת בני אדם אתי נמי שפיר כדדושינן
מן רגליהם רגל ישראל

קדושים

רש"י כל שאין לו כתף ולא נספף מי כתף
שני בגנין והשלישי יושב עליהם כדרך
אשכולות רצופין בגנין רין והוא מלשון
מכתמינא ליה בשבתא דריגלא בביצה
דשני נוסאין החכם הדרוש על כתפיהם
ולא נספף מלשו ועיני מטייפי פרק החובל
כלום נרגיז בכאש האשכל שמטייף ורחא
אנה ואנה כדרך האשכולי מלאים נרגז
שאפי' בסוף עוקץ שלהם יש להם נרגז
כסדומה לישראלית כך כימי חורפי בשם
ר' הלכן ועיין בפרשת תצא וסם בארתי
יותר רש"י לא ידא חייב לא אשם המיוחד
הלמוד לומר לא תשבע בשמי בכל שם
שיש לי תימא קצת דנהי נמי דהאי קרא
מיותר לרבנן הכנזים סכל מקובאין
זתכן דבשמי אחי להך דרשא דרש"י פי'
פרשת וישמע ופרשת נשא דאדרב' שמי
משמע דוקא שמי המיוחד לי ושם מללא
כת' לא תשא שמי וכת' לא תשבעו בשמי
משמע בכל שם שיש לי דיש לחלק קצת
בין שמי לבשמי באשירי פרק שבועות
העדרו מקשה נמי דן ומשני דסיפא דקרא
מוכח דאכל שמת קא מזהיר ומטיי' קרא
וחילת את שם וגומר ע"ס רש"י ולא
תלין ללשון נקיבה מוסב על הפעולה ולא
רצה לפרש ללשון זכר וקא על המשה'
כדרך אזהרה לנכה לנקיבה כמו לזכר

דאם כן או הוי צריך לומר שהוא בלשון
לא הפעיל ולא מצינו ללשון זה בלשון
פעיל בכל התורה אבל בלשון פועל
מצינו שפירש וילינו בחר בני יעקב ולבן
ולא ילין חלב חגי ולפי' לא תלין גבלתך
על העץ מוסב נמי על הנבילה שהיא
לשון נקיבה רש"י ורבותינו דרשו לאסור
העוראת בג' חים גדולה דהספר לא מסיק
הכי פרק הבא על יבמתו דהעוראה ילפינן
בהיקש דרבי יונה בכל העריות ונידה הי'
דרי' לאשת אח שאין לה בני' בחיי בעלה
ושמא יש לום' כיון דתכ הירושלמי דריש
מנידה היא למעוטי אשת אחיו מאמו מ'
מכרת או מעירי כדאית' בתוספתא בריש
יבמות לא רצה רש"י להכניס פירש מן
המדרש ותפס הדרשה שהיא יותר מ'
משמעות המקר' כדרכו אף ע"ג דבמסקנא
ליתא

אמור

רש"י בני אהרן אפי' בעלי מומין במשמע
תימא לעיל בפרשת ויקרא שמעתינן נמי
מתוקן בני אהרן הכהנים חללים ועל
כרחק לא מרבינן התם מבני אהרן בעלי
מומין לעבודה ויש לומר כיון דכתב הכא
בני אהרן בחר הכהני' הוי כמו פרש וכלל
ובני אהרן לרבויו קאתי אבל התם
דכת' בני אהרן מקמי כהנים הוי בני אהרן
משמע כל בני אהרן כלל' והכהנים פרש
ואין כלל' אלא מה שבפרש כהנים גמור'
באשירי בהלכות שמאות נוגעים מצריך
בע"א מאי דכתב כאן הכהנים קמיה בני
אהרן שפי' משאר דוכתין רש"י עוורת שם
דבר של מום עיוורן בלשון נקיבה ובפרק
בתרא דעיוורין פירש רש"י דעיוורן אינו
שם

עצמו אל ימסור על הנס שהבשיתו תורה
עליה כי כל המסור וכי' רש"י שמא פת
צוננת של תשעה ימי' שמעתי לפרש רל'
הנה כדאית' בתלמוד בכמה דוכתין כללו
לשם קידוש ה' וכהג טובא ובלשון ארמאי
שםא כמוה' וכן תרגום אונקלוס כאן ויקוב
את ה' ופירש ית שמא ואפשר דמשום הכי
תפס דאי' לישנא נמי הכי'

בהר סיני

רש"י אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן
שמזונתיה' עליך תימא דאדרבה מוכח כל
הפרשה דאות' שאכל מן ההפק' שרו שפי'
לאכול פירות שביעית מאות' שאוכל מן
השמר דהא איצטרין לעיל לרבו העשירי'
ויל' דבהמה תומיל ומזונתיה עליך הוי
היא כמו אבינו עסק דאנהו מסתברא
מכילהו לאכילת פירות שביעית כדסוכא
קרא דהיינו נמי השעם משום דאת' מצות
להחיו ולא דמי לעשירים דאיצטרין ל'
לרבויהו משום דהא דיש להם ד"י במה
שהכניסום לאוצר בשנה הששית אבל
חיה הואיל דאין מזונתיה' עליך אמאי
תוא מותרת שפי' מבהמה אדרבה חיה נמי
דרכה להצניעו כדאיתא בריש פרק כל
שעה רש"י ואיש אל משפחתו תשובו
לרבות את הנרצע תימ' דלעיל מרבינן
מוקראתם דרוו ויש לומר דאי מלעיל הא
דנרצע עובד לעולם כדמשמע קר' דלעיל
בפר' משפטי ועבדו לעולם וקר' וקראתם
דרוד קאי שישחררנו באותו שנה כיובל
שלא יעבדנו אבל לאחר מכן יהיה
לעבודה ומקרי שפי' לעולם ככי' האי נוונא
קמל ואיש אל משפחתו תשובו כלומר כן
ה א ס i חורין

חורין לגמרי וכי תאמרו מה נאכל כסנה
 השביעית מקטי' מה ידאג ועל השביעית
 על השמינית היה להן לדאג רבשביעית
 יאכל מה שזרעו וקצרו בששית חס' לום'
 דרך העצרון והציקני' כך הוא כשיראי'
 מן ההזקק לצמצם זמן ארוך ואז משירין
 עיקר שבידס על הסוף כדי שיהו בטוחים
 שלא יהו חסדים כי בעבור שיש להם די
 איג' להוסי' ורעבים כל כך כיון שיש להם
 פח בפלס וואם כן שפ' קאם קרא שיראנו
 בשביעית מה נאכל כלומר שנצרך לצמצ'
 ולעצור על השנה הח' כדי להבטיח את
 עצמינו שלא יחסר לנו' רש' הוצרך
 לפרש כזו שהוא חילוף ומקשה פשיטא
 שהוצרך לכת' כאן כיון שדין ממש אימכא
 זמאי' ק' לרשי' ויש לומר דק' לרשי' למאי
 איצטריך והייתה נאולתו וגומר דא' כתיב
 בתריה ימים תהיה נאולתו לא משום דלא
 מסחבר לום' שלא תהא הדין ממש אימכא
 מן השדור' הא' דהכי פירש ימ' תהיה
 נאולתו איזה שנה שירצה יברור לו המוכר
 לגאול הבית ואי לא יגאל באותו שנה
 שיברור טוב לא יגאל כמו קרא והיתה
 נאולתו עד חם שנת ממכרו ואם תאמ' אם
 כן לא לכתוב ימ' תהיה נאולתו יש לומר
 דקמל דשנה שלימה נותנין ולא לשנות
 העולם.

אם בחוקותי

רש' את מצותי תשמרו הו' עמלים ע'ם
 לשמור ולקיים על דרייק רש' מדלא כתי'
 זאת מצותי תקשו כדכתיב בקללו ואם לא
 תשמעו לי דהיינו תלמוד ולא תקשו את
 כל המצות לא אתי ליתורא דדרש' ליה
 מאם בחוקתי תלכו דהיינו תת' ואתן

וגם

וגם ריבוי הוא זאת דבכל התורה כל זאת
 כפשוטו מיעוט הוא ולכך כתי' ואף גם דלא
 הוצרך להרזויהו'

במדבר

רש' כשבא להשרות שכונתו ביניה מנאן
 באחד בניסן הוקם המשכן באחד באייר
 מנאן אין לתמוה הא' באותו יום שהוקם
 המשכן שרתה שכונה כדכתיב בפרשת
 שמיני דיש לומר דלא הוצרך למניין
 לגילוי שכיו' לפי שעה אבל לענין קביעו'
 שכונתו בתוכו הוצרך למנין ובשלש' יום
 אשכחן קביעות ופחרת מנאן לא מקרי
 שריו וקבוע כדאשכחן בפרק קמא דבבא
 בתרא דבוסן המועט התם להיותו נקרא
 מיושבי העיר זהו שלש' יום והיינו מאחד
 בניסן עד אחד באייר פקודיו במספר
 שמות ככל השבטי' לא כתי' הכי וכן לקמן
 במרגלים גבי מנשה ועליו משה מנשה
 מה שלא כתב בכל השבטי' דכתי' בכולהו
 והחונים עליו יש ליישב שלא מצינו בכל
 השבטים שהיה לאחים קשיא פחיתות
 דמינכרא גבי אחיה והיינו דינוקא אלא
 שמעון גבי יודא דיודא היה ראש לדגלו
 ושמעון לא היה ראש למידי וכן מנשה
 לגבי אפרים לכך כתיב לישנא יתירתא
 למעליות' הנך תרי' לגבי שמעון פנינא
 יתירתא דבכל השבטים לא כתיב אלא
 פקודים לחוד ובשמעון כתיב פקודיו ו
 ופקודיהם לחת טעמא למה נמנו שבט
 דגל ראובן קוד' דגל שבט יודא והלא דגל
 יודא נסעו על פי ה' בראשון אלא משום
 כבודו של שמעון שיהא לו מעלה אחת
 על יודא משום דקשיש מיניה לכך נמנה
 כל הדגל קודם אפי' שבט גד וגבי מנשה

לא רצה לכתוב והחונים עליו דמשמע
 שהי' לגמרי שפל לגבי אפרים אלא כתב
 ועליו כלומר למעלה ממנו היה שאר
 שניים נמצאים בכמה מקומות בפר' זו
 במנין השבטים ובסדר הדגלים ובמנין
 הלויים ובמידוריהם אבל לא נמצא ש
 שינוי במקום אחד אלא בשני או בשלשה
 מקומות ולכך אינו צריך ליישב כולי האי
 רש' לומר היה אותו שבט להיות נמנה
 מן הכסן הדרשה הדרוש לפי פשוטו לפי
 שנתנו חילוף הבכורים והבכורים נפדים
 מן חדש ולמעלה נמנו גם הם מן חדש
 ולמעלה.

נשא

רש' גם הם כמו שצוייתך על בני קהת
 לרא' כמה יש שהגיעו לכלל עבודה פיר'
 כשתשא את מניינם לראות כמה יש
 מסעו בני קהת שנמנו דרך חשיבו ובריהו
 מה שאין כן בשאר מנייני השבטים שנמנו
 השבטי' דרך ערבוניא כפי מה שהוא אבל
 שבט לוי עמד כל השב' לצד אחד והובררו
 מתחלה בני קהת פתוח' כדכתי' גטא את
 ראש בני קה' מתו בני לוי כבורר אוכל
 מתו הפסולת שלא תאמר בני גרשון ובני
 קהת ובני מררי כל המשפחה הטילו פתקיה
 לקלפי בשמות' ואח' הובררו אילו מתוך
 לו בדרך זה לא היה חשיבו' לא מה' ואחאי
 קאי גם דבני גרשון גמי הובררו אחר בני
 קהת מתוך בני מררי ונשאר בני מררי
 ממיל' בפני עצמו אבל אין לפר' כפשוטו
 דגם הם למ' ליהא מפר' קר' כהדי' דנמנו
 מן כ' ולמעלה רש' לפי ששלמי נזיר
 היו מתבטלן בעזר' שצריך לישול החורע
 לאחר שנתבטל מ' בעזרת נשי' ששם היה

ה ג ב ס ii לשכת

ולא הכתוב במשה מקט' והלא לא תלה רק ההקמה ואותו עשה רק משה לבדו ומתרא מצום דלעיל פרשת פקודי כתב הוקם המטכן ופי' רש"י הוקם ממילא מכת הקבלה ומשה עסק בו כדי שיהא נראה כאן הקיפן ואם כן עכ' העשייה שנעשה על ידי בני אדם דותלה במשה ואהרן קאי רש"י ואינה מיושב שפיר דמכל מקום הרי עסק בהקמה אלא יש לומר דקשה לרש"י דלא הוי צריכי למכתב אלא ויהי ביום הוקם המטכן רש"י הם נשיאי המטות שהיו שוטרי עליהם במצרי' והיו ממונים עליהם ופירש כיון דכתיב כבר נשיאי ישראל כח צריך למיכתב הם נשיאי המטות אלא ר"ל נשיאי המטות שנעשו על ידי המטות והמקלות של גוגשי פרעה שהכו בהם

בהעלותך

רש"י שאף עליהם עבודת הקדש יריעות וקרשים שנראו בבית קדשי הקדש' תימא במש' בני מררי גמי' הוי קצת קדשי הקדש' כמו היריעו שנראו רק בצד החתמת בבית קדשי הקדש' ויש לומר דבני נרשק נשאו אותו יריעו וקרשי בכתף כמה שנשאו בני קחת כלים המקודשים וכהג' חשיב כמדו עבודה הקדש אבל הקרשים מתוך כוונתם אי אפש' היה לבני מררי לשאם ככתף לא בענלו ולהכי לא חשיב להו עבודה הקדש ותקעתם תרועה שנית ונסעו המתנות ומה שלא הוקקו שני דגלי האחרונים לשום תרועה למסעיה' משום דמשה ואהרן ובניו היו נוסעים עם בני קחת לשמור מספרת קדשי הקדשים במסעיהם ולכך בנסיעת שני דגלים הראשונים עדין היה משה חונה לא היו רשאים שני דגלי הראשונים ליע

ליסע כיון שהמלך היה בחניייה אם לא שנתן להם רשות על ידי תרועה אבל שני דגלים האחרונים כבר נסעו הקהתיים לפניהם כדכת' בקרא ומשה המלך בתוכה והיה רשאי ליע אף בלא תרועה אם ככה את עוש' לי רש"י פ' תשש' כחו נקבכה תימא וכי משום חשש של משה נקביבד כתב לשון נקבה כלפי מעלה ויל' דבלשון את רמו תשש' כחו של משה נקבכה שהיא רגילה להיות בפחד ובהלה והנ' היה משה בכהלה ופחד בשביל שהראוהו פורענות ומי שהא' בפח' אין בו כח וכשהו' ר"ל לגמ' דבריו אהא הפסיק והבליע ההא ואמר את כדרך המדברים בכהלה רש"י והא' תאמר אינו מכירה במעשיו תים גדולה מנא ליה לרש"י שכך דיבר להם שדים אות' לשועי ככ' שיהא להם הרהור מנונה כלפי מעלה בניאים גדולי' כאהרן ומרים ויל' קצת דעכ' דעתו היה כך שהרי דימו את משה כמתנא ומתייהר בדעתו וידוע היה לה' שהשכינה שורדה רק על העניים וכתב אשכח ארז דכא ושפל רוח ואם כן עכ' הרהרו כדלעיל מהשת' נופל קרא שפיר טפי והאיש משה עניו מאד שהם דימוהו כאלו מתייהר בא הכתוב והעיד שהיה עניו מכל'

שלח לך

רש"י כלם אנשים לשון חשיבות כשרי' היו באחתה שעה מקשה והלא פי' רש"י בתר הכי שמשה נתפלל על יהושע שלא יהא ניסת בעצת מרגלי' לאמ' כשע' שנשתלחו הרגיש שרשעים היו ויל' דעכ' בתרי גווגי בשתלחו כדמוכה קראי בתהלרו וישלח אותם ממדבר פארן על פי' י' כולם אנשים וגו' ובס' כתוב גמי' לה שמות האנשי' אשר

שלח משה וגו' ויקרא משה וישלח אותם משה אלא ודאי כך היה הענין בתהלרה כשהובררו כשרים היו וצוה להם משה שליחות על פי' י' לראות את הארץ כיצד היה גווג' לייכבש ונצצה בה יצר הרע וחזר למשה למסור להם סימני' באר' אם טובה ואם רעה ואת העם החזק הוא הרפה ו' והזכרים אם מצרים הם והרגיש משה שכונתם לרע דמה להם לחקור יותר ממה שנצטוו ואחר פי' שמותם כדדרש'י במסכת סוטה דכל שמות הללו על סם מעשיהם הרעים ולכך כתב וזה שמות האנשי אשר שלח משה ויקרא משה יהושע כשהרגיש בהם יצרם הרעה נתפלל על יהושע ולכך כת' וישלח אותם משה כלום שליחו בעא לחקור את הארץ מה היא ומה טיבה לפי ששמע משה לבקשת' נכתב על שמו כאלו הוא שולח לחקור את כל זאת ואם כן בנא השליחו צריכ' גמי' לומר הכי שהרי במשנה תורה כתב וחקרונ אלי' כולכם ותאמרו בשלחה אנשי' וגו' וכאן כת' כל השליחי' עי' משה רש"י מתל' בשנים בשני מוטות הא כיצד ה' נשלחו אשכול אינו ר"ל דמוכח מסאי דשני פסות היו שמונ' נשאו בה לא הסכרא בעלמ' כך דכיון דכל אותן נתכוננו להוציא דיבה מסתמא כולם נשאו ורגיל הוא שאשכול אחד הוא כבר ה' כרימון או תאינה לא קאתי רש"י לפרש עכ' לא תימא לא נשאו האשכנ' כי אם שנים דהא דכתב וישארוהו במוט בשני' לפי פשוטו הו' בשני אנשים וקאמר רש"י דעכ' לא קאי בשנים אאנשים דאם כן למה לו' בשנים בממוט שמעינן ומסת' הייתי תופס המועט דהיינו שנים אלא עכ' קאי אבמוט בשני מוטות נשאוהו ואתי קרא למי' שנז' היה ששני מוט' היו צריכי' לה אכ' הלך אחר הסכרא דלעיל

דלעיל . ונתן בעינינו כחנכים וכן היינו
בעיניהם רשי שמענו שהיו אומרי במלים
יש בכרם כנשים מקשה והלא וכן היינו
בעיניהם מוסב על ונהי בעינינו כחנכי אכ
אמאי לא מירש רשי שמענו שהיו אומרים
זנבי יש בכרם כדכתי בקרא ויל כיון דכל
גידול אי היה גדול משל הוצה לארץ ואכ
מה ששיערו המרגלים להנכים כחנכי הל
חיו קטנים מאד מחנכי דאי לכך הפסרשי
בריה קטנה שבאי כן נמלה ואפש גדולה
היתה כחנכים של הל . בשם מהרר אהרן
הקדש זל . רשי לפי שב ראשית שרמע אני
ראשונה שבעיסות הל מראשית ולא קשה
אם כן לכתב כבר מראשית ושמעין שפיר
זלא ראשוני שבעיסו קאמ מדכתי מראשי
ושמעין שלא יאכל קודם שיפוש מללא
כתב מעריסותיכ בלא ראשית דיל דלעולם
הא דוקא ראשו שבעיסו ואחו עיס דוקא
מקצת גדולה אישיריך למכתב מראשון
עריסותיכ דאי הוי כתב מעריסותי הוי
שמע כל העיסה ויא הוה כתב ראשיה
כל עיסה ראשונה לכך כתב קרא יתירה
דפיר ראשית הוא קודם שתאכל ממנו ולא
ראשונות שבעיסות דאם לא כן הוה הנך
ראשית ומראשיתו סתרו אהדי .

ויקח קרח

אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הכאתנו
ותתן לנו רשי אמרת אעלה אחכם מעוני
מצה לא ארץ זבת חלב ודב משם הוצאתנו
ואף לא אל ארץ זבת חלב ודבש וביאתנו
ותימא לפי אמאי לא ערבינוהו קרא כיון
דחו שעמא הוא שהיו מתלוננים שהעלה
אות מארץ זבת חלב ודבש כדכתי ואף לא

לא ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו
נחלת טדה וזכרם . כי תשתרר ונז והיה לו
לכת המעט העלינו מאזו ולא הביאתנו
אל אזו ויש לום דלעולם הר טענה הוא
כדמשמע לשתן המקרא וכדפירש רשי הוא
דחולקינהו קרא אמאי לא שמענוא דתלונה
יתירה הוה להו לדתן ולאכירם . וכן אמרו
אתל שאין לנו שום מחסו כאן אדרבה יש
לנו מונותיב בלא טורח ממ אם הביאתנו
אל אזו ותתן לנו נחלת שדה זכרם לא
היינו מתקנאי בכהני ולוילי בשבי גדולותם
כן היה לנו מעלה כנגדם שאנחנו חולקים
בנחלת ארץ והם אין לה חלק ונחלה אבל
עכשיו כאן כולנו שוין בהספקתו הם כמנו
ואעפ יש להם טרה וגדולה עלינו . ואת
שם אהרן הכהן על משה לוי מק מה תיקן
היה כזה שלא יעוררו על הכהנים עדיין
יאמר שאר שבט לוי לא נכת א משמתינו
על משה לוי הידה פורח גם כן משום דכל
השבט מקודש ויל דכל מחלוק קרח וכל
שבטו כבר בסתלקו בשריפת המקטרים
הקטורת ונתנסה שאין ראוי לכהונה אלא
אהרן ועדיין היה עירעור מן שאר שבטים
על שבט לוי כולה בשביל שהקריב משה
לעבוד עבודת המקום ואמרו שמשח עשה
זאת מדעתו בשבי כנז אבותיו ושכט ראובן
התחיל בעירעור זה מפני הכוכה האפשר
עי כך באו גם כן שבט יודא לערער משום
המלכות וגם כן שבט יוסף לפי שלו נתנו
בכורה ועל ידי כך באו כל השבטי ונתנסה
זה במשות .

חקת התורה

רשי לעולם היא נקראת על שמך פחד
שעשה

שעשה משה במדבר פ' כל הפרות העשה
לדורו יקרא על שמך שכולם צריכי לאמר
פרה של משה שהיה נתון בחר המטה
לדורות כדפירש' מה קרבנ מכפרים אף
מיתת צדיקים מכפרת כלום פרה לא היתה
קרבן נמר שהיו לא קרבה לגבי מזבח
וכפרה גם מיתת צדיקים אעני שאין קרבן
מכפרי לכך לא סמך מיתת מרים לפרשת
כל הקרבנו כפר פנחס . רשי מכאן שהם
הקבה על פמונם של ישראל אעני דאינהו
קאמרי אנחנו ובעירנו ואם כן הוצר להשי
כך ממ דייק מדכתו השקית את העדה ולא
כתב וחסרה העדה שהיו לא היה צריכה
להשקות בני אדם אעני על הכתמה ציחה
להשקות כי מעצמם לא היו יכולין פמעין
לשתת . רשי מכאן שהאבור מצטערק
בקבר על צרת בנים תימא מל דילמא
אסת כך היה שהם ואבותיה היו משועבדי
והרעו להם המצוי ויל מללא כתב וירעו
המצרים לאבותינו ולנו דהוה כסדר וכתב
לאבותינו לבסוף ששמע דמילתא אחרינא
הוא דלא מענין הרע דקמית . רשי אעפ
שיש בידנו מן לאכול זמים לשתות לא
בשתה אלא יקנה מכם אוכל זמים תימא
אמאי לא רימד אאכל כמו אמים דהא עכ
אוכל נמי בקשו מהם כדכתיב קרא בהדיא
בפרשת ואלה הדברי אוכל תשכרו מאתם
יש לומר דמים הוא עיקר רבות שבקשה
לקנות אף על פי שהיתה בידם ובלאו
הכי אין דרך לקנות מים כמו שקונן ירמיה
פימינו בכסף שחינו . ולכך חלק התורה
הכא טפי .

וירא בלק

ויאמר מואב לא זקני מדין לפי שלמואב לא

מצינו דק מלך אחד וילמדך היה מלכי כהב
בלשון יחיד גבי מואב וזקני מדין בלשון
רבים כלומר יועצי כל המלכים . וזה אף
אלהים כי הולך הוא אעני שהתיר לו כבר
יש ליישבו על דרך הפשט ובסדר דעלמ
לפי שאמר ליקום לך אתם רל בקומת
זקופה רוכב על סוס כדי שלא יחאזילותא
כלפי מעלה שתשרה שכינתו על השפלים
והוא מיה חייבט אתונו שהיא בריה גמוכה
הרוכב עליה גראח כלו הוא הולך כרגליו
וראיה לדברי שהיו רשי מדברי רבות'
ששרי מואב תמה עליו שלא רכב על סוס
רשי סימנים אבות הראהו לו ויש לומר
דקראי נמי מרמזין אשלשה אבות בתהלה
בעמידת המלאך כתב ותט האתן מן הדרך
ותלך כשדה למא במקום רחב עמד והיינו
כנגד אברהם שקראו למקדש הר דכתב
בהר יי יראה המלאך היה עומד גל במקל
גבוה שהיה קשה לנשא ממנו ונטתה מן
ההר ותלך בשדה ובעמידה שני כתב גדר
מזה וגדר מזה והיינו כנגד יצחק שקרא
לבירת המקדש שדה כדכתיב ויצא יצחק
לשות בשדה ודרך השדות שהן גדרין מזה
ומזה . וכן כרמי דהכל אחד הוא ובעמידה
שלישית כרב ויעמד במקום צר והיינו
יעקב שקראו לבית המקדש בית שהוא צר
כותליו דכתיב יהיה בית אלהים והכי נמצא
בהדיא כמדורש רבותינו שהאבור קראו
לבירת המקדש כסדר הוה כמו שכל אחד
ואחד מן האבות צמצם השכינה למקום
המיוחד וכנסו יותר משלפניו כך המלאך
דחק את בלעם למקום צר פעם אחד יותר
דקרב כל בני שת בנו של אדם הראשון
דהיינו כל האומות ונקשרו טפי מקין
אף על גב שגם הוא הוליד תולדות משום
דכולם נטבעו לגשאר כי אם גח דהיה

שכני שת ולא תק' דאכ' לכתוב כל בני נח
דיל' משום דדרשו רבותי' למה נקרא שת
שם שמו הושתת עולם ולכך תולה כל ה
האומות בו נמי' האל חתמה דררשינן
שמו וקראמפר' כהדיא למה נקרא שמו
כך דהנ' אשכחן בפ' דברכות דדריש שמו
של ראובן בעא' שדרשו קרא'

פנחס

רשי' כח הכתוב ויחסו ואענ' הארתי דקרא
דכי כמו בעל' בן אורי בן דור וכמו בן בן
חמר בן גלעד אלא משום דנפ' ראשונה
נאמר בסמוך ויחסו בשעת מעש' לא הוח
צרי' ליוחסו הכא לא בא הבה ויחסו מפיחו
להודיע שבחו' רשי' לפיכך הסיל תבה
שמו עליהם ה' מצד זה ויוד מצד זה מדשני
קרא בימנה שלא כת' עליו הימנה הבריע'
שמעינ' דעכ' לאו אורחי' דקרא כת' הכא
כמו העמלקי וכמו הכנעני וכאלה רבים
אלא משום הייחסו כת' הכא הכי' רשי'
ומכני יצהר לא נמנו כאן אלא משפחת
הקרחי ורביעי' לא ידעתי מה היא פירש
דמשפחות' עמרם ליכא למיחסו בני' חסי'
הכ' שהרי כת' הכא וסמ' אשת עמרם יוכבד
וקא חשיב אהרן ומסכה שהם כל ירעו אבל
משפח' יצהר חשיב דמחסרי' ואענ' דחשיב
משפחת קרח במקומו כיון דשכני' יצהר
דהוי אב לקרח והודו גלגלי' כמ' אינך לבני
חברון וכתוב קרח במקומו עכ' אחא ל'
לא שמועין דהוי חסר משפחות' שכבר
היו חזין בני נפג חכרי שהא' אחי קרח
במנין הראשון ובמנין זוזת כבר נעדרו ולא
נשאר רק משפחת קרח' בני עולת שבת
כשכתו ובני עולת תודש בתדש' רשי'
דאת' ללמדינו שאם עברי' יוסר בשל קרבנו

אין לחק' מש' גבי ורגלים דלא מעט קרא
כהנ' דמשיט' דאם לא הקריבו בפסח שלא
יקריב בשבועות תשלומין פסחא ענ' דשוין
הם בקרבנותיהם מכל מקו' תרו' שמות
גיגהו אבל השבתות דהי' דכולי' חד שמיח
גיגהו סד'א שיקריב כיל תשלומי' ראשון
קמ'ל'

ראשי המטות

רשי' כמה הכתוב מדב' באש' שנדרה בניזיר
סק' הלא נבערה בני אביה אמרינן כהאי
קרא ואמאי נקס' רשי' אשה לבני בעלה
כהאי דרשא ויל' דבני בער' לא שייך למימ'
זו' יסלח לה משו' דב' של מעלה אין
מעגשיק' אלא לאחר כ' שנים וא' חך דרשא
דהיא לא ידעה כהמר' עכ' לאשה לבני
בעלה שייך דמשכח' לה בנדולה בת כ'
אבל בנדרה בנעוריה נמי לפי פשוטיה
דקראות' יסלח רל' לפי שהיא עובר על
נדרה שנדר' לה אף על גב שהתירה התור'
ע' הפרה היינו משום שאינו ברשו' עצמה
האב או הבעל מפירין בעינינו גפש משום
מלאכת' שהיא משועבד' להם ולפי טעם זה
משכחת שפי' דשייכה סליחה בנערה כנון
שנדר' שלא לאכול בשר כ' שני' והפר' לר'
האב כל הנדר' דהשת' נמי נדרה היו מניע'
לאחר כ' שני' והיא עובר' בהק' על נדרה מ'
דרשת דלא ידעה כהמר' לא שכיחה כהל'
בנערה בעינין זה שצריכו' סליחה דאין
יתכן שלא תשמע ותדע כהפרה בימי נ'
נערו' עד לאחר כ' שנים שלה צרי' לדרק'
מסכתא נדרים אב' יכול האב להפר כל
הנדרים אפי' אותו יומי' של אחר שיצאת'
מטרות' הואיל וסיפור' לה להבא ואינו עיק'
הנדר מעיקרו לא מצינו נדר' שהוצר בן'
רשי'

רשי' ולכל מטות ישראל לרבות שבט לוי
ומקשה והלא אמ' כן הוי יג' אפים וש' לומר
דשבט אפרים לא שלח מהם לצבא כלל
לפי שמת משה תלויה היתה בנקמה זו
היו יראים שמא יהיו נחשדים שמורזין ל'
למלחמ' זו כדי שיעדר משה ויעמוד יהושע
תחתיו שהיה משבטם ולכך עמדו בני לוי
במקומם להודיע זריזות' לנקמת' זו' שאעפי'
שמשו משבטם היה ויעדר מהם ע' נקמה
זו לא נמנעו לים' כהיפו' ובננאי דשב' אפרים
לא נססרו בעכ' אלא ברצונם ומנין יב' אלף
אויססרו קאי ולא יתיישב שפיר' רשי' אינו
ידוע וכל אשה יודעת איש אב' להרונמק'
אין תוכל לטעון כך דאכ' למה לי כל הטף
בנשים גילף מקו' מנהלים ויל' דאי לא הוי
כתב הרגו משמעו הכתב היה מוכיח למר'
וכל אשה להמסד' דכיון דכתב קרא קמא הן
הנה וגופ' ושביק' לנשים ומתחיל הרגו כל
זכר משמע דוכל' אאשה קאי למסדה וכיון
דעכ' למטה קאי היינו מהפסין הסבר' וגימא
דאי היה כתי' וכל אשה יודעת איש לתור'
הא דרל' ראוי לבעל קאם' ומשה החזי לפי
שהיתה ראויה להחטיא ארץ ישראל ולא
הכשיל את ישראל אבל טף דאין ראויין אין
להן זכות להחיותם ואין להקש' היא גופה
דק' אמאי מתחיל בכל זכר ויל' דעכ' צריך
מעת' איזה טעם ממ' אינו ברור דהוי טעינה
קצרו' לישב אמאי לא כתב רק הרון לבר'
דעל כרח' צריך לכת' הרגו בני זכר וראויה
דשביקה נשים ומתחיל ביה'

אלה מסעי

בשנת הארבעי' וגו' עד חדש החמשי' לאחד
לחדש תימא' דבמקו' שנכתב עיקר מיתתו
של אהרן לא נכתב באיז' חדש ובאיזה יום

נועתו ותו דבכל העדיקים אבהים יצחק
ויעקב ומשה לא נכתב באיזה יום נעו ויל'
משום דכתב הכא וישמע הכנעני ופי' רשי'
דכאן לימוד' דמיתר' אהרן הוא השמעה
שנסתלקו עניי' כבוד וכסבור נתנה רשור'
להלחם ורמז נמי כאן שבטביל כך רצח
להלחם לפי שהיה בחדש אב בתחילתו'
ובאותו חדש ריע מליה דישאל כדאיתא
בפרק בתרא דתענית' לשתמיס מיני' מירח
דאב רל' עד לאחר תשעה באב מסתמא'
ואלה שמות האנשים וגו' בני יודא ושמעון
ובנימין לא כתיב גישיא' יל' דגבי יודא לא
איצטריכא דשבט מלכות היה ושמעון לא
העמי' משפטו לא שופט ולא סלך מעולם
כדאית' פב' דסוכה לכך החסיר ממנו גישיא'
ובנימין כבר היה מובטח להעמיד מלכים
דכתיב ומלכים מחלציד' יצאו ועדין לא
גולד בנימין ואותה הבטחה על שאול'
ומפיבוטת היתה כדאיתא בסנהדרין ולכך
לא הוצרך לכתוב גם כן גישיא' בני יוסף
למטה מנשה בכל המקרא כשהוא כתב
השבטים לענין ביאה או בחלוח הארץ מ'
מייחסים מנשה על יוסף משו' דיוסף חיבב
הארץ ושבט מנשה חיבבו הארץ כדפ' רשי'
בפ' פנחס לכך הכא ובפר' שלח לך מייחס
מנשה על יוסף משום דהנך מינוי לצורך
הארץ היו ובפר' פנחס נמי כתיב מנשה
כריש לבני יוסף במנין בני יוסף למשפחת
מנשה ואפרים אבל בפר' גשא' כתי' אפרים
כרישא דלא רמיזא התם מענייני הארץ

אלה הדברים

רשי' שלא ידא' מוכיחו ויחזר ומוכיחו אענ'
דשפיר דמי למעבר הכי כדכתיב הוכיח
תוכיח את עמיתך ודרשו רבותינו אפילו ק'
ו א 6 i פעמים

עמית מכל מקום מי שמילא צדקו שלא
 בסמוך למיתה אינו מוכיח בנמר תוכחה
 כי סבור הוא מה שמשיר עתה בתוכחה
 אפשר להשלים בפעם אחרת ולמעשים
 תטרופ להושעה ונשאר כלי גמר תוכחה
 אבל המוכיח בשעת מיתה אינו מצפה עוד
 לתוכחה אחרת ולכך גמר תוכחתו נראו
 רשי נכנס אחרון ויצא ראשון פירוש נכנס
 אחרון לבי המדרש שכולם צריכי להמתין
 מלישב איש על מקומו ולהחזיק ולדרוש
 עד שיבא הוא וכי האי גוונ אינם משריחין
 לקום מפניו ואינו מפסיע על ראשי עם
 קדוש ויצא ראשון פירש כשהוא יצא כלם
 יוצאים ומפסיקין מלדרוש עוד היום שנים
 עשר אנשים איש אחד לטבש רשי שלמד
 ששבט לוי לא היה עמהם מה מדקדק רשי
 בלשונו שלא כתב שלמד דבני לוי לא
 שלחוהו ודאי הוי שמעין מקראי דר'
 שלח לך שהזכרו שם כל חשכטים ושבט
 לוי לא הזכיר אלא אחא לאטמועין הכא
 בקרא יתירא דלאהל למיכתב אלא איש
 אחד לשבט דהכא וזכר שלח לך לא
 כתב מפניו שמעין שבקשו בני ישראל
 מבני לוי להיות עמהם בעצת בטילוח מ
 מרגלים ומיאנו בני לוי הה היה שבח גדול
 להם שסן הדין היה להסית עם בני ישראל
 לפי שהיו צריכים לכנוס עמהם בסכנה
 מלחם בכיבוש הארץ ולא היה להם חלק
 ונחלה בארץ ואפילו הכי מיאנו לשלוח
 כי יסמכו בהכנסות הקנה ידע לכתך
 הרגום אונקלוס ספק צריכים לך כמהכך
 ית מדברא לפי זה פירוש של ידע בפירוש
 של ידע אלהים כלומר השגיח אל לבתם
 שלא יחסר כלום בדרך ולא רצה אונקלוס
 למרשו לפי פשוט דאם כן היה הכריח
 שישוה במד' שנה ועיין במייסוגי בספר

המדע - כאשר עשו לי בני עשו המואבי
 רשי לא לעבור דרך ארצם אלא לענין
 מכר אוכל ומים חימא והלא הכתוב מעיד
 על עמון ומואב שלא קדמו בלחם ובמים
 ואל לצדדים כתב קרא דעמוני לא קדמו
 ומואבי שכרו את כלעם דהא אמרו בפר'
 חלק גדולה לוגמא שריחק שתי משפחות
 דהיינו עמון ומואב כדאימא בהדיא התם
 ויש לומר רשי אינו רל לענין מוכר אוכל
 ומים אלא גבי בני עשו ומואבים דכתוב
 סרמזם ראה דארז מיאנו להעביר בארצם
 אף המואבים כן כן פ' רשי לעיל פרשת
 חוקר דיפת פירש וגם אל מלך מואב וגו'
 ומשה רמזה כאן כך פ' למורי דודי הקדש
 מהרא זל'

ואתחנן

ונשב בניא וגו ונצמדתם לבעל פעור כו
 עד ואני לא זכיתו למחול לי חיימה למח
 הזכיר עוקן זה שנמחל להם טפי מכמה
 עוונות שנמחלו להם ועדין תקש' מה שייך
 האי קרא הכא לפי פשוטו היה לתרץ
 קצת לפי שהיה העוקן קרן שעשו ונמחלו
 להם הזכיר כמה שזכר אחרי כן עיניכם
 הרואות וגו ועיל לפי שמשנה נקבר מול
 בית פעור וכדכתב בפרשת אחא הכרכה
 ופירש רשי' התם שמוכן קברו לשם וכפר
 על מעשה פעור והוא על עצמו לא זכר
 למחול מה שאין לומר כן במחילה שאר
 עוונות - לא תוסיפו רשי כנח המטה
 פרשירי נתמילק וחמסדה מינן בלולב
 אזהרה שייכא שפי' הכא גבי מה שהזכיר
 מעשה פעור כדמסיים האי קרא עיניכם
 הרואות את כל אשר עשה יי לבעל פעור
 ומשום דרל אסרו הפוער לפעור אפילו

ואם יאמר לזהרוב לעב' חטנות ממלאכת
 מן הדין הוא שישמע לו שהרי אינו מ
 מסועבד לעשות מלאכה כי אם לוי

והיה עקב

רשי' המצות הקלות שאדם דש בעקבותיו
 תשמעון האדריש רשי' האי עקב טפי
 מכמה עקב שבתורה בהאי פרשה גופה
 עקב לאתשמעון עקב אשר שמע אנרחם
 בקוליו עקב היתה גבי כלב וכל הגי לשון
 כשביל הן ולא דריש להו מדי זל דלא
 לישנה דעקב מתיקרי להך דרשא אלא
 דקשיא לה אמאי כתב קרא הכא תשמעון
 הא בקרא דלעיל כתב אשר אנכי מצו
 היום לעשותו ה' למכתב עקב תשמרו
 ותעשו זהו מיישב רשי' דלשון סמיע' כח
 על מצות קלות שאדם דש בעקבותיו ש
 שבשמיעה כלומר בקבלתו אפטר
 לקיימו וכתב אחר כך ושמת' ועשיתם
 דוצה לומר מצות חמור' שצריכה אזהרה
 בשמירה ועשייה וכיון דמצי רשי' ליישב
 בלשון עקב לפי הוכחות המקרא דריש
 ליה רשי' הכא למכתב לשון עקב ולא
 לשון למען כמו כרוב התורה רשי'
 כדרך המהלכים יחופים שרגליהם נפות'
 מקשי' והא כתיב בפרשת כי תבא ונעלך
 לא בלחה מעל רגלך ויש לומר קצת דדאי
 מה שהי' סביב הרגליהם האי סתירה לא
 בלחה כי לא השליש המקום בה בהא
 ענין הריקבן לא מה שתחת כפי' הרגלים
 שהוא מתקרב מחמת הדרשה נוכל לומר
 שלא רצה הקנה להקן כנגז' ותדע שהרי
 ממצא רשי' שעם למח לא בלו שמלותיה'
 לפי שהיה ענין כבוד דמנהגי אותן ולא
 רל שבדרך ונבורת הקדוש בה היתה רשי'

מסוירה להר ההר ה' מסעות תיבא דלא
תמצא רקז וכן קשה לעיל בפרשת מסעי
דחשיב כ מסעו מרתמה עד הר ההר ולא
תמצא רק' ויש לומר בדוחק בדמבר
צין היא קדש תרי מסעות הו' וחדע מדלא
כה' לעיל בפרשת שלח לך ויחגו במדבר
פארן היא ריתמה דתר מקום הוא כדפרשי
לעיל פרשת בהעלותך וכתב ויתגו במדב'
פארן וזכא כתב ויחגו ברמתה הכא נמי
לאהל למכתב הכא אלא ויחגו בקדש
כדכתי' נמי בתריה ויסעו מקדש אע"תרי
מסעות הו' ואפשר דלא היה מסע נמורה
לכן קיצר הכתוב רש' וכול בנגות
הכתוב מדבר כו' ואם כן היה צריך לפרש
כן דקראו דפר לגנו הארץ מצרים בשקית
ברגל וזו לשונה דנמוכה ומישור היתה
היא כקל להשקתה פרגל אבל א' שהיו
בו הרבה הרים אינה נשקית ברגל נקל
וגם אין ההשקדה מועלת כל כך בהרים
שהמים נחלים מהם דאפילו במטר אינה
מספיקו כדאמרינן במסכת תענית חלנא
לטורא ודרך המטר להיות פעמים רבות
נעצר וגם מה שהיה דורש אותה חמיד
היינו מפרשי' שמשינה על מעשה יושביה
כדי למירק עונותיה ועצר את חשמי' כדי
שחרין בחשוכה כדדרשינן פרק קמא
דתענית שמל קסיותיה של ישראל והו'
לא היה לשבת לצורך עולם הזה רש'
אזהרה ליחיד אזהרה לציבור נדה יתיישב
נמי אמאי לא כתב הכא ככל מאזיכם
כדלעיל משו דלעיל מצינו למי' יש לך
אדם שפסעו חביב עלי' יותר מנפשו כרפי'
רש' לעיל וחי דרשינן פרק כל שערה
דלכך נאמר ובכל מאודך אבל גבי ציבור
אינו מצוי כלל שכל הצבור או רוב שיהא
מסוג חביב עליה יותר מנפשו ואפי' לא ידך

דרשה דדרשינן לעיל דאם' דוכל מאודך
שמעינן כל מדה ומדה והיא דדרשינן
מדלא כת' ממונך או רכושך אבל מכל מקו'
אין מקרא יוצא מירי פשוטו וגומ' דקרא
מיותר ליש לך אדם.

ראה אנכי

את הכרכא אשר תשמעו ולא כתיב אם
תשמעו אע"פ שפי' כך הוא כדפי' רש' ע"ם
שתשמעו לי בשביל שתשם' הויפי' דהאי
אשר כמו אשר הכא שתם את ריחינו כ
בפרש' שמות דפי' גם כן בשביל מ' בשביל
חיבותם של ישראל כתיב הקללה כלשון
תנאי והברכה כלשון ודאי תשמעו ותשיב
את הברכה רש' או מה צני ואיל חלבו
מותר תלמו' לומר אך א' להקשות אם
כן לא לכתוב כלל כאשר יאכל הצני
דלמאי הילכתא איתקיש הכא בשר תאווה
לצני ואיל דאררבה חלוקים הם בזרוע
והלחיים והקיבה דבשר תאווה חייב זה
פסור' ויש לומר דאתי לארזי' בדמדבר
אף על גב דנאמר להם בשר תאווה צני
ואיל אשתרו דדוקא בהמה דחיו לקרבן
איתסר להו' חזכי פי' המקרא כאשר יאכל
עתה במדבר צני ואיל בתאווה כך תאכלו
הבהמה כשתכנסו לארץ כך מפרש בפרק
קמא דחולין ובפירוש רש' שם והשתא
אש' דלעיל דאתקשו פסולי המקדשין
לצני ואיל לא כתיב מיעוטא דחלבים
אסור אע"פ דלא מצינן למילף מינייהו דמת
לחולין שכן חייב במתנות מכל מקום
כיון דאית לן לאקושי למילחא אחריתי
למתנו לא פלגינן להו' לפסולי המקדשי'
מחולין אבל הכא דלי' לה שום הקיש' א'
אחרונא אפילו אי לא כתב מיעוט' לעיל

גבי פסולי המקדשין היה דרשינן גבי
חולין הקיטא רש' אין להחזיק וללמדך
עד כמה צריך להתחזק במצו' כלומר לפי
שיצא הרע מסיףך תמיד להעביר על דת
קונך ולכך אפילו מצות הקלות צריכין
אזהרה וחזוק כל שכן אות' הקשי' לטמור
כגון גזל ועריות שנפשו של אדם מחמדת
רש' לפי שנ' עזוב תעזוב תימא מה שייך
האי קר' למחילה דרש' פי' לעיל בפרשת
משפטי' תעזוב לשון עזרה הוא כמו עזר
ועזוב ויש לומר דהתם פירש רש' לפי
פשוטו והכא במדרש רבותינו רמז לתרגום
אונקלוס דתירגם לעיל משבך תשבך
פאי דבלבך עלוה וזיינו לשון מחילה
ולפי' פשוטו נמי יתישב כלומר לפי שנא'
עזו' תעזו' וציות' תור' שלא לזכור לו השנא'
אבל לזה צריך אתה לזכור לו השנאה.

שופטים

רש' אשר לא ציוויך פי' לעבוד בשביל
כבודי כדרך העולם שמכבדים את שמשי
המלך בשביל כבוד המלך אבל אינ' רל'
לעובדו ממש לשם אהו' דהא הוא פשיטא
דלא צוה המקל'ך רש' כל בין בעלי'
מומין בין תמימי' אצטרי לרבות בעלי'
מומין שלא יחא להם חלק ונחלה אע"פ
דחולקים הם בקרשים כדפירש רש' לעי'
בפר' צו דאתרבו מכל דבר מ' סדא שיהא
להם חלק ונחלה לפי שקדשי הגבול יש
לבעלי' טובת הנאה בהם לחתם לכל כוון
שירצה וזכורו היו גותנים לאות' כהנים
שקריבים והמכפרי' בעדם דהיינו תמימי'
וגמצאו מיעוט מקדשי הגבול שהוא עיקר
פרנס' הכהנים לא תניעו לבעלי' מומים
לפיכך יהיה להם חלק ונחלה אתא קר'

ומעשינוהו זכסף וזהב לא ירבה לו הנכס
לא פירש קרא אמאי לא ירבה לו כסו ש
שפי' על הסוס ועל נשים משום דנפש
האדם נבהל להן ביותר מכל תאוות לב
כדאמ' רוב נהול ומיעוט בעריו' לכך כתבה
תורה בדרך גזירת המלך כדי שלא יורו
היתר מתוך השעם שהרי אפילו אינך שני
דברי' נכשל בהן אדם נהול שלמה המלך
ע"ה וצדד היתירות מתוך השעמים כדאית'
בתלמודי' ונחלת חמשה רב' מפרשו' ה'
אחי' מן האם ראובן שמעון לוי יוד' יששכר
וחולן הואיל ומאם אחת צריך מיעוט שפי'
הגשורים ישמעו ויראו רש' מלמד ש
שצריכים הכה' בכ"ר אבל להיות פמתין
להו' עד הרגל כמו גבי זקן ממרא לא
משמע מהאי קרא מדלא כתב וכל העם
ישמעו ויראו כדכתי' לעיל גבי זקן ממרא
דהוא משמע במקום שכל ישראל שם יחד
כי האדם וכו' בסמך בשם רש"ם פי' דכי
דכא לשון אלא הו' ותיישב המקרא כן
וה' לא תכרות עצה אלא עץ השדה שהו'
כאד' מפניך במצו' כלום שיוכלו האויבים
לעשות תחתיו או אחריו מארב אומן
וצנה כנגד' אותו עץ תוכל לכתותו דבל
תשחית דגופו עדיף כראיתא במסכת
שבת בפ' מפני' ובמסכת' בק' מוכח גמי
היכא דיש הנאה בקציצתו וית מכפירותיה
דשרי למקצייה.

כי תצא

פי' שני' פי' רש' שני אחים ומורי הקדש
אופר לי שהוא מלשון כפי' עבוד תו שהוא
מתפרש נמי כנגד' שיעו' עבודתו וכן לפי' חן
ישיב גאולתו ל' על דרך זה' וכל ישרא'
ישמעו רש' מכאן שצריך הכרזה בכ"ר גם
כאן

כאן אי אפשר לומר שממתינין ענין דהרגל כדדרשינן בני זקן ממרא ואע"ג דהג' כתב וכל ישראל ישמעו משום דברישי דקרא כתיב ורנמורה כל אנשי עירו ואי אפשר למדרש במעמד כל אנשי עירו ולעולם סמיתין אותו ברנל בירושלים דהכי מ' לקמן גבי נעודה המאורסה כל אנשי עירו במעמד כל אנשי עירו דאי בירושלים מ' סמיתין אותם כדי לפרסם הדבר מהצריך למעמד אנשי עירו הלא כל ישראל ישמעו ויראו כתי' בדברי רש"י גם הנאי מאחוריה אין לפר' דאתא לרכות שלא כדרכו ד דממשכני אשה אתרכאותיה ללכת סאחוריהם בלשון יחיד אלא רל הנאים סאחוריה אזור כנגד אזור כדרך שהכלבי נקשרים ואסחחן נמי במסכת סנהדרין דאפשר שיהא רובע איש נעצמו במשכב זכור כט' באש' שהוא איפשר באמר חי ואצטרי' לרבווי דלא תימא דהוה מעשה חידודין - לא תביא אתנן זונתו ומסור כלב חני תרימילי חילופי עיני פני החצופי אינן דכלבעז בחיות והחיו עינים יותר מנחמות כדחזינן ואמ"ה הכלב עז טבה וכתב מצח אשר זונה היה לך ופסל הכתוב את חלופיהם לקרבן ואחא סמכו רבותינו לישנן במשנותינו עז פנים לגרמם כו' יחי רצון מלפני ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיכנה בית המקדש במהר בישינו כל ואז יחא ניכר גרועותם דעין פני' פי חילופיהם יפסלו להקרב לפנינו כדי ורענו ודלאחריו כדו שתי' משמע כגם דכ' בדה יוצ' מכדי רענו אלא שהתורה קנטרעו' בכפלים ושמעתי מארזי מורי הקדוש אל ששמע שיעור האלפי מספר השבים כי בן יג' שני' בר עונשין הוא בכר של מטה אבל כבר שלמלעלה אין עונשין אותם לא מכן

והיה כי תבא

רשי' מראשית ולא כל ראשית אין כל הפירוש חייבין לא עד שכא בארץ א' להק' כיון דדרשינן ארץ מראשית למה לית דבשלם א' לאו ארץ מראשית לחוד לא סגי דלא הוה ידעינן איזופירות חייבים ואיזו פטורי' אבל בגש לחוד הו' סגי ול' א' לא כתי' מראשית לא הו' דרשי' גש וכהנ' בכמה דוכת' משנינן הכי ותו יל' דאי הו' כתיב גש לחודי' הא דלעולם כל הפירות חייבין בביכורי' וגש אחא דכל' מינ' מביאי אפי' משק' דהכי פרט בזה קרא משקין שמן ודבש הוא דדרשי' פר' העור והרוטב פירי אתה מביא ואי אתה מביא משקד' מוקמינן לה אשאר פירי' כתי' רחמנ' מראשית דאי מעיטו מקצת פירו' ומתוך גש מוקמינן אהנד' דלאו מ' חמינים ואם כן בעכ' ט' מעטה דמרי' ולא משקה אטבע' מינ' קאי דהא שאר פירות לא מחייבי' כלל ולהכי פ' רשי' הכא דית שמן שפנו אגור בתוכו ודבש חמרי' כלל' כך הו' מביאי' אתו ולא משק' כפשטי' א' לא הו' כתי' מראשית' רשי' יא ארזין אע"ג דב' אינן ארזי אשר לא יקים את דברי' לא קא חשיב דהווא ודאי אצטרף שיקבלו עליהם התור' בלא ותהא כולל כל התור' כולה והמצות אבל ארורי' פרטי' לא הו' צריכי' ודרשו רבותי' משם

משם כנגד יא שבש' רשי' ה' הכהני' והל' הארון למטה אע"ג דשנט לוי עמדו בהר גרזים עמם כדכתב קרא בהדיא שמעון לוי יודא כו' פי' ואילו נאמרי' פליגי בהו' דחד תנא זקני' כהני' הו' עמדו עם הארון ושאר השבט בהר גרזי' ולחד תנא הראוי' לשייר' פי' רשי' אותם שהיו מכ' עד ג' שהיו ראוי' לשאת הארון עמדו עמה' בהר גרזי' בית תבנה ולא תשב בו הא' דלא כתב לא תחננו כדכתב כרם חטע ולא תחללינו' משום דהאי קללה לא קיימא אמן הנל' שהיו האומות מנלי' אותם מערים דהא כתי' בתרי' שורך שבח חמורך נוול ונומר לא מוכיחי' המקרא' דקללו' הללו קיימי אמן השלל והבידה שיתנו ישראל לבח ולמשיסה במושבותיהם ואכ' שפיר כתב אשה תיארס ואיש אחר ישכבנה כדרך כ' כרקום שכובשת העיר מאנשים הנשים ונוצרות הכרמים אבל הבתי' אינם מיישב' כי אין רעונם לעכב העיר ואנשיה בידם כי אינם רק דרך שוללח להנאתם ומ' תקיים קללה זו בית תבנה ולא תשב בו כלומר מפתח השוללי' תברח לעיר ולא תשב בקביעות בכיתך לא באקראי כדרך אנשים כפרים מפני גזלנים' ונעלך לא בלחה עיין לעיל בפרשת עקב'

אתם נצבים

ראשיכם שבטיכם הא' דלא כתב לפי' זה ראשי' לשבטיכם דהכי יתכן לפי' הירקדוק משום דרל' כאן דהראש הוא השבט כדפי' רשי' לעיל בפרש' חקת על וישלח משה מלאכי' דנשיאי' הדור הוא הדור והג' קאמ' הכא ראשיכם שהיו שבטיכם' רשי' לא חלק להם לא נתנו לחלק לפי' פי' זה מור' מקרא' זה על אותה מקרא' שבט' ואתחנן

וילך

משה תים' דלעיל פי' רשי' שכנסם כולם לפני הקדוש בה' וכן כתי' לקמן הקהילו לי כל זקני וגו' משמע שכולם באו לי ומה היה צריך לילך אליהם ויל' דלא כתי' הכא וילך משה א' כל ישראל לא כתב וילך משה וידבר ורל' כשכנסם כולם הולך בקומה זקופה לפני כולם שירא שלא תש' כחו לא שאין רשאי' כדפי' רשי' בתר הכי' ויתג' א' הכהני' בני לוי הנשואים את ארון ברית וגו' דהל' נושאי' את הארון וגו' היה אפשר שרבו וגדלו בני' אחרין במדבר ונשאו את הארון שהרי גם הם מביני קהת היו והא' דכתב בסוף הסיקרא ויצאו את הלוי' נושאי הארון ונומר הכהנים נקראים גם לויים בכמה מקומות או מחליפין היו מאז כהני' ולויים מביני קהת למשאים' רשי' לקיים מה שנ' אין שלטון ביום המות פי' אין תורת שלטון יהא ביו' שאדם מת בו אע"ג שעדינו חי ואפש' שהוא משעת שמכריזין עליו מן השמים פנו מקום כראיתא בפסכ' כתובות

האזינו

השמים וארצה ותשמע הארץ הא' דנקס דבור

ביאורים

בזר כלפי שמים אמירה גבי ארץ משום
 שמים רומזים לזכרים שדוכעו ומולידים
 את הארץ והארץ מתעברת ויולדת כנקבה
 כדאיתא מק דתעני' ודברו הוא לשון קהוא
 כדפרשי' נכמה דוכתין ואמירה פירש' לשו
 דכה ואשכחן בני פתן תורה לשון קשה גבי
 זכרים ולשון דכה גבי נקבות כדכתיב כה
 תאמר לבית יעקב ונתיד לבני ישראל כדפי'
 רש"י שם רשי' מנאן שעונין אחריו ברוך
 שם כבו מלכותו לעולם ועד אחר כל ברכ'
 שבמקדש משום דכח הכא שם י' ור"ל שם
 המפורש שאין רשות להזכירו בגבולין רק
 כהן גדול במקדש לכך לא ליק' מיניה לא
 במקדש ואפש' משה היה מזכירו בכל מק'
 לכך קאמר כי שם י' אקרא כדפרשי' בלש'
 כאשר רש"י אין לך דבר רק בתורה שאם
 תדרשנו שאין בו טעם ואורך משו' דכתיב
 הכא כי לא דבר רק הוא מכס משמע דאתא
 קרא לומר שיהא צרי' והנאה לדרשה לכך
 פיר' פתן סכרו

וואת הברכה

רש"י פתח בשבחו של מקום החילה פירש
 בענותותו שבא מסני שהיה הר גבוך כמו
 שדרשו רבותינו וחזר על בני עשו ועל בני
 ישמעאל אע"ג שגלו וידוע היה לפניו שלא
 יקבלוהו ממ עשה בענין שיראה כחערומת
 וכפתחן מה ולא כמלאכי כש' דם שדונין
 בחזקה רש"י כאן רמז לשמעון מתוך
 ברכותיו של יודא ומה שלא בירכו בפיר'
 משום דשבחו רובו דהו סופרים ומלמדו

תינוקות עוסקים במלאכת שמים כדפרשי'
 בפרש' ויהי ואמרינן פרק מקו שנחנו שכד'
 תעניות התענו אנשי כנסת הגדולה על
 כותבי ספרי תפילין ומזוהת שלא יתעשרו
 שאם יתעשרו לא יכתבו יותר וקאמר גמי
 התם דהה כל העוסקים להרויח במלאכת
 שמים אינם רואים סימן ברכה ולכך לא
 רצה לברכם בפירוש' וללוי אפר תומיד
 ואוריך לא תמצ' בכל השבט' שזכר שבחם
 וצדקתם במה שעשה כבר לא הזכיר שבחם
 וברכותיהם העתידים להם והטעם לפי
 שיעקב יגתר את לוי בפי' והי ומשה בירכם
 והיה ירא שלא יזא נחש' על ככה בסביל
 שהיו שבטו הזכיר שבחם והכותם שעשו
 ככר כלומר ראויים אליו לברכם רש"י
 וכימין דובאין כל זמן שאתם עושי' רצונו
 של מקום בזמן שאדם עושה רצונו של
 מקום בקרא חייו היום וימי ומי' דהרשעים
 אפילו בחייהם נקראו מתים ולהכי שפיר
 משתמע מוכימין דובאין זמן שעושי' רצונו
 של מקום דאחיו זמן נקרא ימים וישכח
 ישראל בדרך עין יעקב רש"י לא קעין הכשחה
 שהכשיתם יעקב והיה להים עמכם השיב
 אתכם א ארץ אבותי' תימא היכא משתמע
 מהא שיטתו בשת וי"ל כיון שברכם שיהא
 להים עמכם וחשיב אות' א ארץ אבותיהם
 מרמז על מקרא דקאמר בדרך יגחנו דפירש
 רש"י התם בדרך בטח נהגם ולפי פשוטו לפי
 שברכ' שיהא י' עמה' ישכנו לעולם לכשת
 כמו שאומר המשוור ברוח הקודש גם כי
 אלך בנא צלמות לא אירא רעכי אתה
 עמדי וגומר

תם וכלם הביאורים תיקון ויסד הנאמן מהרר איסרלן ז"ל על פינת
 ק"ש שכירש על חמשה חומשי תורה :

בכלך ואעי